





გიორგი ბოგოლახვილი
დეკანოზი კონსტანტინე (გიორგაძე)

„დედაენა“

ქართული საანბანე სასელმძღვანელოს
შედგენის იაკობ გოგებაშვილისეული მეთოდი

ანამატერიალური კულტურული
მემკვიდრეობის ეროვნული ძეგლი



გამომცემლობა „დედაენა“
თბილისი – 2018

UDC(შპა)821.353.1.09 + 811.353.1.09
გ-611

ამ წიგნიდან თქვენ მიიღებთ ინფორმაციას იმის შესახებ, თუ რას წარმოადგენს „დედაენა“ (საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის იაკობ გოგებაშვილისეული მეთოდი)... რატომ უნდა ვიამაყოთ ამ წიგნითა და მისი ავტორით!.. და სხვა...

რედაქტორი:

ავთანდილ არაბული

საგამომცემლო ჯგუფი:

ციცინო კვანტალიანი

ხათუნა ყანდაშვილი

რიტა ჯაიანი

ტიპოგრაფიკა:

პაატა მამფორია

გარეკანი:

ნინო ებრალიძისა

წიგნი დაიბეჭდა
თეიმურაზ და თამაზ (თეოდორე) მენტეშაშვილების
მეოხებით

© გამომცემლობა „დედაენა“

© გიორგი გოგოლაშვილი, დეკანოზი კონსტანტინე (გიორგაძე)

ISBN 978-9941-27 844-0

წინასიტყვა

„დედაენა“ — ქართული საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის იაკობ გოგებაშვილისეული მეთოდი — არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ეროვნული ძეგლია! ეს ძეგლი არის მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილი (როგორც უწოდებენ, ელემენტი) იუნესკოს მიერ კაცობრიობის არამატერიალურ კულტურულ მემკვიდრეობად აღიარებული, მსოფლიოს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის წარმომადგენლობით ნუსხაში შეტანილი ნომინაციისა — „ქართული ანბანის სამი სახეობის ცოცხალი კულტურა“.

* * *

რა არის არსი არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობისა (აკმ)? როგორ უნდა დავიცვათ აკმ-ის ძეგლი? რას წარმოადგენს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ეროვნული ძეგლი „დედაენა“ — ქართული საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის იაკობ გოგებაშვილისეული მეთოდი? როგორ უნდა მოხდეს ამ ეროვნული ძეგლის სიცოცხლისუნარიანობის უზრუნველყოფა?...

— ეს ის საკითხებია, რომლის თაობაზეც გვინდა ვისაუბროთ ამ წიგნში.

არსი არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობისა

კულტურული მემკვიდრეობის ორი სახეობა არსებობს — **მატერიალური კულტურული მემკვიდრეობა** (მკმ) და **არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობა** (აკმ). არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობა ოფიციალური ორგანიზებული ზრუნვის საგანი XXI საუკუნეში ხდება. გაეროს განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის ორგანიზაციამ — იუნესკომ (UNESCO) — **2003 წელს** მიიღო **კონვენცია არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის შესახებ**. კონვენცია არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ცნებას ასე განმარტავს: ეს არის „საზოგადოების ცალკეული ჯგუფებისა და ზოგიერთ შემთხვევაში კერძო პირების მიერ მათი კულტურული მემკვიდრეობის ნაწილად აღიარებული ადათ-წესები, წარმოდგენისა და გამოსახვის ფორმები, ცოდნა და ჩვევები, ასევე მათთან დაკავშირებული ინსტრუმენტები, საგნები, არტეფაქტები და კულტურული სივრცეები“.

იუნესკო განსაზღვრავს იმ სფეროებს, რომლებშიც ვლინდება არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობა; ეს სფეროებია:

- ზეპირი ტრადიციები და გამოხატვის ფორმები;
- საშემსრულებლო ხელოვნება;
- საზოგადოებრივი პრაქტიკა;
- გარესამყაროსთან დაკავშირებული გამოცდილება;
- ხელოსნობის დარგები და ტექნიკები.

„დედაენა“ — ქართული საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის იაკობ გოგებაშვილისეული მეთოდი — სწორედ საზოგადოებრივი პრაქტიკის სფეროს განეკუთვნება.

შევნიშნავთ: იუნესკოს კონვენცია არამატერიალურ კულტურულ მემკვიდრეობას განიხილავს, როგორც „კულტურული მრავალფეროვნებისა და მისი მდგრადი განვითარების წყაროს“. დღე-

ისათვის ამ კონვენციას მიერთებულია მსოფლიოს 200-ზე მეტი ქვეყანა.

2005 წელს იუნესკომ მიიღო ახალი კონვენცია: „**კულტურული თვითგამოხატვის მრავალფეროვნების დაცვისა და ხელშეწყობის შესახებ**“, რომელიც უმთავრეს ყურადღებას ამახვილებს განსაკუთრებით საფრთხის ქვეშ მყოფი კულტურული ფასეულობების დაცვაზე.

ჩვენც იმიტომ მივაპყრობთ ყურადღებას ამ ფაქტს, რომ მიგვაჩნია — არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლი „**დედაენა**“ (ქართული საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის იაკობ გოგებაშვილისეული მეთოდი) **არის გარკვეული საფრთხის წინაშე.**

შენიშნავთ იმასაც, რომ ცალკეულ ქვეყნებში გაქრობის საშიშროების ქვეშ მყოფი ელემენტის **დასაცავად იქმნება სპეციალური კომიტეტები**, რომლებიც შეიმუშავენ ელემენტის დაცვის ღონისძიებებს; ამ შემთხვევაში დაცვის პასუხისმგებლობა თანაბრად არის გადანაწილებული ადგილობრივ საჯარო სამსახურებსა და უმაღლეს მმართველობით ორგანოებს შორის.

ჩვენ ამ კონვენციიდან კიდევ ერთ ფაქტზე შევაჩერებთ მკითხველის ყურადღებას: იუნესკო თვლის, რომ არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის „**დაცვა** ნიშნავს მისი **სიცოცხლისუნარიანობის უზრუნველყოფის მიზნით** იდენტიფიკაციას, დოკუმენტირებას, კვლევას, შენახვას, პოპულარიზაციას, ფორმალური და არაფორმალური განათლების მეშვეობით გადაცემას, აგრეთვე ასეთი მემკვიდრეობის სხვადასხვა ასპექტის აღორძინებას“. სწორედ ამას ვგულისხმობთ, როცა ვსაუბრობთ არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის, „დედაენის“ (ქართული საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის იაკობ გოგებაშვილისეული მეთოდის) შესახებ.

კონვენციები ავალდებულებს მასთან მიერთებულ სახელმწიფოებს „ფუნდამენტური მნიშვნელობის საკითხების ახლებურ

გააზრებას, მყარი პოლიტიკური პოზიციის ჩამოყალიბებას, არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ინტერესების გათვალისწინებასა და გარკვეული სახელმწიფო რეგულაციების შემუშავებას“.

* * *

იუნესკოს კონვენციას არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ საქართველო შეუერთდა 2007 წელს, ხოლო ძეგლის სტატუსის მინიჭება დაიწყო 2011 წელს; მანამდე, როგორც ჩანს, გვარდებოდა საკანონმდებლო და ორგანიზაციული საკითხები...

სწორედ 2007 წელს მიმართა იაკობ გოგებაშვილის საზოგადოებამ კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს, „დედაენისათვის“ (ქართული საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის იაკობ გოგებაშვილისეული მეთოდისათვის) მიენიჭებინა არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი. მთელი რიგი ფორმალური თუ არაფორმალური, ობიექტური თუ სუბიექტური მიზეზების გამო „დედაენისათვის“ არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის სტატუსის მინიჭების საკითხი 2013 წლამდე არ განხილულა...

2013 წლის 12 მარტს საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის მინისტრის გურამ ოდიშარიას ბრძანებით (№ 03/43) **„დედაენას“** — ქართული საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის იაკობ გოგებაშვილისეულ მეთოდს — **მიენიჭა არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი.**

ამავე ბრძანებით ეთხოვა კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის საბჭოს, მთავრობისათვის წარედგინა დასკვნა არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ამ ძეგლისათვის ეროვნული კატეგორიის მინიჭების თაობაზე. კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის საბჭომ მოამზადა შესაბამისი დასკვნა, რომელიც წარედგინა საქართველოს მთავრობას.

2014 წლის 14 აპრილს პრემიერ-მინისტრმა ირაკლი ლარიბაშვილმა გამოსცა **დადგენილება** (№ 295), რომლის მიხედვითაც არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლს **„დედაენას“** — ქართული საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის იაკობ გოგებაშვილისეულ მეთოდს“ **განესაზღვრა ეროვნული მნიშვნელობის კატეგორია.**

მნიშვნელოვანი სტატისტიკა: დღეისათვის საქართველოში არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი მინიჭებული აქვს 37 ელემენტს; ამათგან **ეროვნული ძეგლის** სტატუსი — **ხუთს:**

ქართული პოლიფონია (2011 წ.)

ქვევრის ღვინის დაყენების უძველესი ქართული ტრადიციული მეთოდი (2012);

„დედაენა“ — საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის იაკობ გოგებაშვილისეული მეთოდი (2014);

ქართული ანბანის სამი სახეობის ცოცხალი კულტურა (2015);

ქართული ყიდაობა (2017).

მოვლენათა ქრონოლოგიისათვის: 2014 წელს იაკობ გოგებაშვილის საზოგადოებამ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტთან ერთად ინიციატივით მიმართა კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს, ქართული ანბანის სამი უძველესი სახეობის ცოცხალი კულტურისათვის მიენიჭებინა არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი; მომზადდა საამისო დოკუმენტაცია. **2015 წელს „ქართული ანბანის სამი სახეობის ცოცხალ კულტურას“** მიენიჭა არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის **ძეგლის სტატუსი** და განესაზღვრა **ეროვნული კატეგორია.** იმავე წელს „ქართული ანბანის სამი სახეობის ცოცხალი კულტურა“ წარდგენილი იქნა იუნესკოს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის წარმომადგენლობით ნუსხაში ნომინირებისათვის.

2016 წლის 30 ნოემბერს იუნესკოს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის სამთავრობათშორისო კომიტეტმა მე-11 სესიაზე ადის-აბეზაში (ეთიოპია) „ქართული ანბანის სამი სახეობის ცოცხალი კულტურა“ **კაცობრიობის არამატერიალურ კულტურულ მემკვიდრეობად** აღიარა და შეიტანა **მსოფლიო კულტურული მემკვიდრეობის წარმომადგენლობით ნუსხაში** (უფრო ადრე საქართველოდან ამ ნუსხაში წარმომადგენილი იყო მხოლოდ ორი ნომინაცია — „ქართული პოლიფონია“ და „ქვევრის ღვინის დაყენების უძველესი ქართული ტრადიციული მეთოდი“). საგულისხმოა ის ფაქტი, რომ **„დედაენა“ — საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის იაკობ გოგებაშვილისეული მეთოდი** არის მსოფლიო კულტურული მემკვიდრეობის წარმომადგენლობით ნუსხაში შეტანილი ნომინაციის — „ქართული ანბანის სამი სახეობის ცოცხალი კულტურის“ ერთ-ერთი **ძირითადი შემადგენელი ელემენტი**.

ლიტერატურა

საქართველოს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის გზამკვლევი, თბილისი, 2016 (საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გამოცემა);

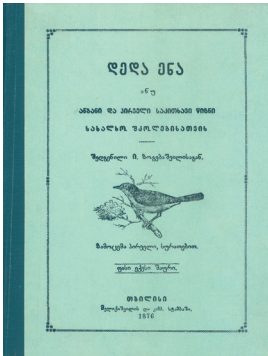
ქართული ანბანის სამი სახეობის ცოცხალი კულტურა, თბილისი, 2016 (საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გამოცემა);

აი ია („დედაენა“ — საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის იაკობ გოგებაშვილისეული მეთოდი — არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ეროვნული ძეგლი), თბილისი, 2014 (საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გამოცემა).

როგორ შეიქმნა „დედაენა“

„შეიძლება თამამად ითქვას, რომ „დედაენის“ შექმნა თავისი მნიშვნელობით უტოლდება ყველაზე დიდ წვლილს, რომელიც რომელიმე ჩვენს წინაპარს შეუტანია ჩვენი ერის სულიერ საგანძურში“.

გრიგოლ აბაშიძე



იაკობ გოგებაშვილმა ქართული ენის საანბანე სახელმძღვანელო „დედაენა“ გამოსცა 1876 წელს.

1876 წლამდე, სანამ „დედაენა“ გამოიცემოდა, ქართული საზოგადოება საანბანე წიგნების ნაკლებობას არ განიცდიდა. უკვე არსებობდა რამდენიმე საანბანე სახელმძღვანელო:

სულხან-საბა ორბელიანისა — „**ანბანი პირველად სასწავლო ყრმათათვის**“ (ხელნაწერი).

თეოფანე პროკოპოვიჩისა — „**პირველი სასწავლო ყრმათა**“ (რუსულიდან თარგმნა გაბრიელ ჩხეიძემ; ჩაასწორა არქიმანდრიტმა გერმანემ) — 1739 წ.

გაიოზ რექტორისა — „**ქართული ანბანი**“ — 1797 წ.

ტარასი მღვდელ-მონაზვნისა — „**ქართული ანბანი სასწავლებლად ყრმათა ხუცურისა და მხედრულისა**“ — 1838 წ.

მ. მაქსიმოვიჩისა — „**ყრმათა მეგობარი**“ (რუსულიდან თარგმნა ივანე კერესელიძემ) — 1852 წ.

ივანე კერესელიძისა — „**ანბანი ახალ მოჰსწავლეთა ყრმათათვის**“ — 1862 წ.

სერგეი მდივანოვისა — „ანბანი ქართული შედგენილი და ახლადგამოცემული სერგეი მდივანოვისაგან“ — 1863 წ.

დ. ფურცელაძისა — „ქართული ანბანი და წიგნი საკითხავად მდაბიო ხალხისათვის“ — 1863 წ.

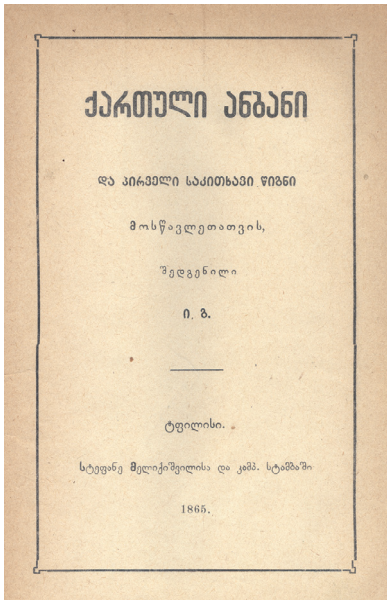
პეტრე უმიკაშვილისა — „ქართული ანბანი“ — 1864 წ.

რაფიელ ისარლიშვილისა — „პირველი წიგნი წერა-კითხვის სასწავლებლად“ — 1875 წ.

ლუკა ჩომახიძისა — „ქართული ანბანი“ — 1875 წ.

ანთიმოზ ჯუღელისა — „ყმაწვილის სარკე, ანუ წერა-კითხვის სასწავლო წიგნი“ — 1875 წ.

(1897 წელს გამოვიდა ალ. ნათაძის „ბავშვის მოკეთე, ანუ პირველი საკითხავი წიგნი სკოლებში სახმარებლად“).



იაკობ გოგებაშვილი, ცხა-დია, ამ სახელმძღვანელოებს იცნობს, მაგრამ როგორც ჩანს, არ მოსწონს ისინი... ვერ აკმაყოფილებს მის პედაგოგიკურ ინტერესებს და ქმნის ახალს — „დედა ენას!“ თუმცა მანამდე „დედაენისათვის“ მოსამზადებელ ეტაპად უნდა მივიჩნიოთ 1865 წელს გამოცემული საანბანე სახელმძღვანელო — „ქართული ანბანი და პირველი საკითხავი წიგნი“, რომელიც იაკობმა სრულიად ახალგაზრდად (25 წლისამ) შეადგინა.

პედაგოგიკის სპეციალისტები მიუთითებენ, რომ იაკობის მიერ შედგენილი „ქართული ანბანი“ ბევრით აღემატებოდა იმჟამად არსებულ საანბანე წიგნებს. სწორედ ამ წიგნის თაობაზე თქვა პროფ. ვალერიან რამიშვილმა:

„წერა-კითხვისა და, საერთოდ, ქართული ენის სწავლება ამ წიგნის მიხედვით დაეფუძნა შეგნებულობის, მისაწვდომობის, თვალსაჩინოების, აქტივობისა და სისტემატურობის დიდაქტიკურ პრინციპებს; ნაცნობიდან უცნობზე, ადვილიდან ძნელზე, მარტივიდან რთულზე თანდათანობით გადასვლის წესებს. ამგვარი სწავლების სიტემის შემოღება იმ დროისათვის დიდი ნოვატორობა იყო და ქართული პედაგოგიკური აზროვნების ისტორიაში რევოლუციას უდრიდაო“. დიახ, ეს შეფასება XX საუკუნის შუა ხანებში ითქვა საუკუნის წინათ შექმნილ სახელმძღვანელოზე...

უფრო ადრე მწერალი ნიკო ლომოური წერდა: „იაკობის წიგნაკი, როგორც მეთოდით, ისე მასალით დაშორებითა სჯობდა სხვა ანბანებს, რომლებიც იხმარებოდნენ მაშინდელ ქართველ საზოგადოებაში“...

იაკობის პირველმა საანბანე წიგნმა ფაქტობრივ ასპარეზიდან განდევნა მისი უსუსური კონკურენტები, მაგრამ ეს არ იყო ჯერ „დედაენა“... „დედაენის“ შექმნაზე იაკობი 10 წელი ფიქრობდა...

დაუცხრომელი ფიქრი, ძიება, შრომა და... **1876 წელს** გამოდის კიდეც „დედაენა“ — **მწვერვალი ქართული პედაგოგიკური აზროვნებისა!**

* * *

ორიოდე სიტყვა წიგნის სახელწოდებაზე — „დედა ენა“.

შენიშვნა: წიგნის სახელწოდებას იაკობი ცალ-ცალკე წერდა — „დედა ენა“; კრიტიკულ-პუბლიცისტურ წერილებში დეფიზსაც გამოიყენებდა — „დედაენა“; დღევანდელი ნორმებით ერთად იწერება — „დედაენა“.

1876 წლის გამოცემას ასე ეწერა — „დედა ენა — ანუ ანბანი და პირველი საკითხავი წიგნი“. ამ გამოცემაში „დედა ენა“-ს განმარტება დასჭირდა; გასაგებია: ეგ ტერმინი უცხო იყო იმდროინდელი მკითხველისათვის და იმიტომ. „უცხო“ რატომ? — ტერმინი

„დედა ენა“ იაკობმა შექმნა საგანგებოდ საანბანე სახელმძღვანელო-სათვის...

გავიხსენოთ, რა ერქვა ადრე არსებულ სახელმძღვანელოებს: „ქართული ანბანი“, „ანბანი ქართული“, „პირველი წიგნი“, „ყრმა-თა მეგობარი“, „ყმანვილის სარკე“, „ბავშვის მოკეთე“...

ირკვევა, რომ 1876 წლამდე სიტყვა „დედაენა“ არ იხმარება ქართულ მნიგნობრობაში.

ჩვენ საგანგებოდ გადავხედეთ ილია ჭავჭავაძის, აკაკი წერეთლისა და თვით იაკობ გოგებაშვილის პუბლიცისტურ ნაშრომებს ამ თვალსაზრისით: 1876 წლამდე „დედაენა“ მათ ნაწერებში არ შეგვხვედრია. მათ პუბლიცისტურ წერილებში გვხვდება ტერმინები: **ქართული ენა, სამშობლო ენა, დედ-მამის ენა, მშობლიური ენა;** ნიკოლოზ ბარათაშვილმა გამოიყენა შესიტყვებები **მამეული ენა, ბუნებითი ენა...**

1876 წლის შემდეგ „ქართული ენის“ სინონიმად ძირითადად იხმარება „დედაენა“. ეს უკვე იაკობის დამსახურებაა.

ფაქტია, ტერმინი „დედაენა“ იაკობ გოგებაშვილმა გამოიყენა პირველად საანბანე წიგნის სახელწოდებად, შემდეგ ამ კომპოზიტიმა მშობლიური ენის მნიშვნელობაც მიიღო. ეს კომპოზიტი „დედაენა“ შეიქმნა ისეთი სიტყვების ანალოგიით, როგორებიცაა **დედამინა, დედაბოძი, დედაბურჯი, დედაქალაქი, დედაზრი...**

ცოტა მოგვიანებით ილია ჭავჭავაძე განმარტავდა: „ქართველისათვის „დედა“ მარტო მშობელი არ არის, ქართველი ღვიძლს ენასაც „დედა-ენას“ ეძახის, უფროსს ქალაქს — „დედა-ქალაქს“, მკვიდრს და დიდ ბოძს სახლისას — „დედა-ბოძს“, უდიდესსა და უმაგრესს ბურჯს — „დედა-ბურჯს“, სამთავრო აზრს — „დედა-აზრს“, გუთნის გამგებელ მამაკაცსაც-კი — „გუთნის დედას“... ილიამ თითქოს განმარტა, რატომ შემოიღო ეს ტერმინი იაკობმა...

როცა იაკობი ამ ტერმინს ქმნიდა, იმჟამად საქართველოში არსებულ ენობრივ ვითარებას ითვალისწინებდა:

XIX საუკუნეში რუსეთის იმპერია ცდილობს საქართველოს ენობრივი სიტუაცია იმპერიული ზრახვების სამსახურში მოაქციოს. როგორც იაკობი აღწერს „ბუნების კარსა“ თუ სხვა ნაშრომებში, საკმაოდ მრავალფეროვანია ჩვენი ქვეყნის ენობრივი მოზაიკა: ყველა კუთხის ქართველი თავისებურად უქცევს, თავისებურ კილოზე საუბრობს (დღეს ამგვარ კილოებს დიალექტებს ვეძახით: ხევსურული, ფშაური, კახური, ქართლური, იმერული, გურული, აჭარული და სხვა)... რამდენიმე კუთხის მეტყველება — სვანეთისა, სამეგრელოსი, ლაზეთისა (ჭანეთის) — საგრძნობლად განსხვავდება სხვა კუთხის ქართველთა მეტყველებისაგან და ქართული **ტრადიციული გააზრებით** მათ ენებს ვუნოდებთ; ასეთია ჩვენი ეროვნული შეგნებაც: მაგალითად, ხევსური, ფშაველი, კახელი, იმერელი თუ აჭარელი კითხვაზე, „რა ენაზე საუბრობ?“, გიპასუხებს — „ქართულადო“; სვანი გეტყვის — „სვანურადო“, მეგრელი — „მეგრულადო“, ლაზი (ჭანი) — „ლაზურადო“ (ჭანურადო)... თუმცა ოდითგანვე სვანთათვის, მეგრელთა თუ ლაზთათვის, ისევე როგორც სხვა კუთხის ქართველთათვის, წიგნის ენა ქართული იყო, ღვთისმეტყველების ენა ქართული იყო; ქართულ ენაზე იქმნებოდა ის უდიდესი და უმდიდრესი ქართული კულტურა, რომლის შექმნაშიც თანაბრად მონაწილეობდნენ ყოველი კუთხის ქართველნი... ქართული სალიტერატურო ენა ქართველთათვის იყო მთავარი ენა, საღმრთო ენა...

როგორც **მთავარ ქალაქს დედაქალაქს** ეძახის ქართველი, **მთავარ აზრს — დედააზრს, მთავარ ბურჯს — დედაბურჯს** და ა. შ. იაკობ გოგებაშვილმა ამის ანალოგიით **მთავარ ენას** (საღმრთო ენას, სალიტერატურო ენას, წიგნის ენას) **დედაენა** უწოდა და ასე მონათლა წიგნიც. ძალიან გასაგებად განმარტავს: „ცნობილია, რომ ყოველს ერს აქვს **მთავარი ენა**, რომელიც საერთო საუნჯეს შეადგენს ამ ერის ყველა ნაწილისათვის და იწოდება მის **დედა-ენად**, და **თემიური კილო-კავები (наречия)**, რომელნიც იხმარებიან ადგილობრივ“... ამ თემაზე საერთოდ ბევრს მსჯელობს

იაკობი: მისი მტკიცებით, მეგრული, ლაზური და სვანური მეტყველებანი შტოებია ქართული ენისა. იაკობი განმარტავს: „რაც მეგრელთა შტოს შესახებ ითქვა, სავსებით შეეხება ქართველი ხალხის მეორე შტოსაც — სვანებს, რომელთა არაქართველებად გადაქცევას ლამობენ იგივე გულმოდგინე, მაგრამ ხეპრე პოლიტიკანები, წინააღმდეგ ამ სიმპატიური მთიელი ქართველების სურვილისა, რომლებიც ჩვენი წელთაღრიცხვის მეოთხე საუკუნიდან დღემდე მხოლოდ ქართულ ენას და ქართულ ალფაბეტს ხმარობენ ეკლესიაშიც, სკოლაშიც და თავისი ცხოვრების ყველა სხვა სფეროშიც“...

როგორც ჩანს, მსგავსი სტრუქტურის სიტყვა (დედაენა) ევროპულ ენებშიც არის, მაგრამ ევროპული გაგებით **დედაენა** ნიშნავს **დედის ენას, მშობლის ენას** („ენა, რომელიც დედისგან მივიღეთ, როგორც დედის რძე“ — ვინფრიდ ბოედერი); ქართული გაგებით **დედაენა** — მთავარი ენაა. გააზრება ასეთია: არსებობს კილოკაური განსხვავებები ქართველთა მეტყველებას შორის, კუთხური ნაირსახეობები, მაგრამ საერთო და მთავარი ქართული სალიტერატურო ენაა — **დედაენა!**

ზუსტი შეფასება მისცა ამ ფაქტს ცნობილმა გერმანელმა ქართველოლოგმა **ვინფრიდ ბოედერმა**: „**იაკობ გოგებაშვილი გენიოსი იყო იმ გაგებით, რომ ზუსტ დროს სწორი სიტყვა იპოვა. ქართული ენის დაცვამ იმ დროს მოითხოვა ასეთი ემოციური ცნება... ეს არის ქართული ენით მოლაპარაკეთა თვითშეგნების არაიდეოლოგიური და ისტორიული გაგება**“.

ზემოთ რუსული იმპერიული ზრახვა ვახსენეთ: სწორედ ქართველური მეტყველების ნაირსახეობათა სიმრავლე, განსხვავებულობა გამოიყენეს ქართველთა ერთიანობის დარღვევისათვის, ქართველთა დაშლისათვის; ასე დემაგოგობენ: რადგან განსხვავებულად საუბრობენ, არ არიან ქართველებიო; საქართველოში ცხოვრობენ ქართველები, მეგრელები, სვანები, აჭარლებიო და ა. შ.

სწორედ ამის სანინაალმდეგოდ იყო საჭირო ერთიანი ეროვნული შეგნების განმტკიცება და აღორძინება. სწორედ ამას ემსახურებოდა დედაენის ცნების დამკვიდრება და **„დედაენის“** სახელმძღვანელოს შექმნა... ანუ **„დედაენის“ დაბადება!**

და კიდევ: ყოველთვის უნდა გავითვალისწინოთ ის, რომ **„დედაენა“** **იაკობ გოგებაშვილის საავტორო ტერმინია** და არავის აქვს უფლება გამოიყენოს თავისი სახელმძღვანელოსათვის!

უმთავრესი ღირსეზანი ანზანის სწავლების იაკოვ გოგებაშვილისეული მეთოდისა



1. პირველ გაკვეთილად „**ია. აი. აი ია**“-ს შემოტანა — ეს არის უპირველესი და უმთავრესი ღირსება ანზანის სწავლების ი. გოგებაშვილისეული მეთოდისა; გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, ეს არის **ქართული კულტურის ისტორიაში უდიდესი აღმოჩენა, ეპოქალური მიგნება**; ძირითადად სწორედ ამ დასაწყისმა განაპირობა ი. გოგებაშვილისეული მეთოდის არნახული წარმატება; „დედაენა“ გამოსვლისთანავე უალტერნატივო სახელმძღვანელო გახდა ქართულ საგანმანათლებლო სივ-

რცეში. რით არის მნიშვნელოვანი ეს დასაწყისი?

ა) ორივე სიტყვა (**ია. აი**) უმარტივესი სტრუქტურისაა: შედგება ორი ხმოვანი ასოსაგან; წასაკითხად და გამოსათქმელად უადვილესია;

ბ) **ა** და **ი** ხმოვნები ქართულ ბგერათაგან გამოყენების სიხშირით სხვებს ბევრად აჭარბებს. სიტყვათა უდიდეს უმრავლესობაში ამათგან ან ერთი ხმოვანია, ან — მეორე, ანდა — ორივე ერთად;

გ) სიტყვა **ია** შედგება ორი მარცვლისაგან (**ი-ა**). თითოეული მარცვალი ოდენხმოვნის შემცველია და იოლად წარმოითქმის;

დ) ორი ხმოვანი (ა, ი) ორ სიტყვას ქმნის (აი, ია) და ეს ორი სიტყვა ერთად ფრაზას შეადგენს: „აი ია“. ფრაზის აღქმა ბავშვისათვის გაცილებით იოლია და დასახსომებლად ადვილი, ვიდრე ცალკე სიტყვებისა; „ხალისსაც ძლიერ უმატებს გაკვეთილს ეს ფრაზა... ადამიანს ახალისებს არა განმარტოებული საგნები, არამედ მათი კავშირი... ენის სიცოცხლე იწყება ფრაზებიდან და რამდენადაც ადრე გადახვალთ ფრაზებზე, იმდენად უფრო უკეთესია. ამ საიდუმლოს — კითხვის მნიშვნელობას, მხოლოდ მაშინ იგებს და გრძნობს“ (სადაც ავტორს არ ვუთითებთ, ამონარიდი იაკობ გობაშვილისაა).

ე) ამ სიტყვით (ია) აღნიშნული საგანი ყველასათვის ნაცნობი და „საყვარელი ყვავილია, მეტადრე ბავშვებისათვის“;

ვ) ესთეტიკური თვალსაზრისით სიტყვაც და ამ სიტყვით აღნიშნული საგანიც ძლიერ მიმზიდველია;

ზ) ბავშვებისათვის საყვარელი არაერთი ლექსია შექმნილი „ია“-ზე;

თ) „ია“-ზე ასევე შექმნილია მრავალი სიმღერა. სიმღერა კი „სამართლიანად ითვლება ჩვენს დროში სკოლის სულად და გულად. იგი უვითარებს ბავშვს სმენას და აჩვენებს ჰარმონიას, უსუსტებს და უსპობს ხეობობასა და ზრდის მის გულში სინაზესა და სიფაქიზეს, აკეთილშობილებს მის ბუნებას“;

ი) ია იოლად დასახატი საგანია და ნახატს ადვილად ამოიცნობს ბავშვი, ანუ შესაბამისობა სიტყვასა და ნახატს შორის ზუსტია. „სურათი თვალსაჩინოდ ჰხდის შინაარსს, წიგნს აძლევს სიცოცხლესა და ხალისს... სურათის შემწეობით ბავშვი ნახევარს ცოდნას სრულს ცოდნად გადააქცევს, გაურკვეველს წარმოდგენას — გარკვეულად, არასრულს სახეს საგნისას — სრულ სახედ“;

კ) წიგნთან შეუჩვეველ ბავშვს სანამ ჩვევაში გადაუვა კითხვის მიმართულება (მარცხნიდან მარჯვნივ), შეცდომის შემთხვევაშიც კი (ე. ი. თუ მარჯვნიდან წაიკითხავს), ტექსტი იგივეა: „აი ია“ პა-

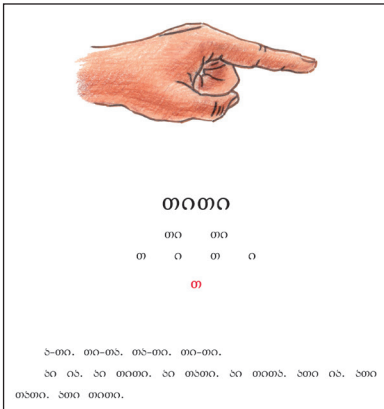
ლინდრომია — მარცხნიდან და მარჯნიდან ერთნაირად იკითხება ანუ — ასოები არ აერევა ერთმანეთში.

იაკობ გოგებაშვილი აღნიშნავს, რომ „ასეთ დასაწყისს უდიდესი მნიშვნელობა აქვს წარმატებისთვის... რამდენადაც ჩვენ ვიცით, **არცერთ ენაზე არ იწყება ასე სამაგალითოდ წერა-კითხვის სახელმძღვანელო** და არ იწყება სწორედ იმის გამო, რომ არცერთი სხვა ენა არ აძლევს ამის ნებას იქაურ პედაგოგებსა... **თუ სხვა ხალხების ანბანში ვერ იპოვნით ამისთანა სრულსა და მარტივს პირველს გაკვეთილსა, ეს წარმოსდგება ენათა თვისებისაგან, ნაკლულევანებისაგან.** სომეხთა პედაგოგებმა, მაგალითად, ბევრი ეძებეს თავისს ენაში იმისთანა ფრიად მოხერხებული სიტყვა, როგორც ია, რათა მით დაეწყოთ თავიანთი ანბანი, მაგრამ ვერ იპოვეს“...

მეთოდის ავტორის აზრით: „პირველი გაკვეთილი „დედაენის“ ანბანისა აკმაყოფილებს ყოველს პედაგოგიურს მოთხოვნილებასა სავსებით და უნდა ჩაითვალოს იდეალურ გაკვეთილად, და **ეს უნდა მიენეროს ქართული ენის ღირსებასა და არა ჩვენს ოსტატობასა...“** ...

2. საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის ი. გოგებაშვილისეული მეთოდის მიხედვით, ყოველი ახალი საანბანე სიტყვა შერჩეული არის დიდი რუდუნებით; იგი არის ბავშვისათვის კარგად ნაცნობი საგნის აღმნიშვნელი; ესთეტიკურად მიმზიდველი; ამასთანავე იოლად დასახატავი (**„სურათების შემწეობით ჯერ საგანი უნდა გაიცნონ ბავშვებმა, მერე მისი სახელი, რომელიც მისი გამოხატულების ქვეშ არის მიწერილი“**). ყოველ მომდევნო გაკვეთილზე შემოტანილი ახალი ასო გრაფიკულად სიახლოვეს ავლენს წინა ასოსთან (**ა, ი და თ...**). საანბანე სიტყვა არის იოლად დასამარცვლი და ახალი ასო — მარცვლიდან მარტივად გამოსაყოფი (შეძლებისდაგვარად საანბანე სიტყვაში თანხმოვანთა კომპლექსისგანაც არის არიდებული თავი). ამ პრინციპით აიგო „დედაენის“ მეორე და მომდევნო გაკვეთილები (**თითი, საათი, თხა, თოხი, ხე, უთო, ძუა...**).

3. საანბანე საკითხავ ტექსტში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება სიტყვათა შერჩევასა და მათი დალაგების პრინციპს. ყველა სიტყვა არის საქართველოს ნებისმიერ კუთხეში გაზრდილი ბავშვისთვის ნაცნობი ან იოლად შესაცნობი. საამისოდ „დედაენის“ შემდგენელს (ი. გოგებაშვილს) ცნობილი მოღვაწეები უწევდნენ კონსულტაციებს; მაგალითად, ერთ-ერთ **ექსპერტად** დიდი ქართველი პოეტი **აკაკი წერეთელი** ჰყავდა.

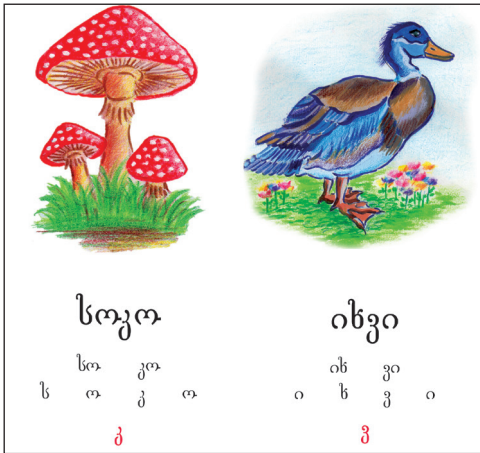


4. მეორე საანბანე გაკვეთილიდან მოყოლებული ყოველ ახალ გაკვეთილზე ხდება თითო ასოს გაცნობა. ძირითადი პრინციპი ასეთია: **„ერთ გაკვეთილზე — ერთი სიძნელე“**. ამიტომაც მეორე გაკვეთილად „თითი“ გამოიტანა; ესეც ძალიან საინტერესო მიგნებაა (პირველ გამოცემაში არ იყო ასე): **თ** მოხაზულობით ახლოსაა **ი** და **ა** ასოებთან; სა-

განი ძალიან ნაცნობია. **თ**-ს მიმატებით ნაცნობ ასოებთან (**ა**, **ი**) ოთხი ახალი სიტყვა იქმნება: **ა-თი, თი-თა, თა-თი, თი-თი**. სიტყვათა ასეთი დალაგებაც ავტორისეულ ძირითად პრინციპს მიესადაგება (**„ნაცნობიდან უცნობისაკენ“**); **„აქ ყოველი შემდეგი სიტყვა, გასაადვილებლად კითხვის პროცესისა, უნდა იწყებოდეს იმ მარცვლით, რომლითაც თავდება წინა სიტყვა“**...

5. ზემოთ აღვნიშნეთ, თუ რა მნიშვნელობას ანიჭებს ი. გოგებაშვილი ფრაზებს ანბანის სწავლების პროცესში; სწორედ ამიტომ 26-ე გაკვეთილიდან საანბანე სიტყვების ნაცვლად ფრაზები შემოაქვს; ჯერ ორსიტყვიანი (**„მერცხალი მიფრინავს“**, **„ქოჩორა ტოროლა“**), შემდეგ — სამსიტყვიანი (**„აბუზული წინილა სდგას“**, **„კაჭკაჭი ტოტზე ზის“**...). ფრაზებთან დაკავშირებით საყურადღებოა საანბანე ტექსტის სტრუქტურა: ჯერ მოცემულია ახალი ასოს

შემცველი დამარცვლილი სიტყვები; შემდეგ ფრაზები — ჯერ ორ-სიტყვიანი, შემდეგ სამსიტყვიანი და ა. შ.



6. ქართული საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის იაკობ გოგებაშვილისეული მეთოდის მიხედვით უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ასოთა სწავლების თანამიმდევრობას. ყველა შემთხვევა საგანგებოდ არის ანონილ-დანონილი. მაგალითად, „დედაენაში“ ჯერ **კ** (სოკო) ისწავლება, მერე

— **ვ** (იხვი). ი. გოგებაშვილი განმარტავს: არ შეიძლება მათი ადგილების გაცვლა (თავის ოპონენტებს უხსნის), „ჯერ იმიტომ, რომ მასვე გაეზუტება გენეტური მეთოდი, რადგანაც რთული ასო წინ მოექცევა უფრო მარტივსა, რომელიც პირველის ელემენტს შეადგენს (იგულისხმება გრაფიკულად), მერმე იმიტომ, **კ** მკაფიოდ გამოთქმისათვის ბევრად ადვილია **ვ**-ზე და ადვილადვე უერთდება, უკავშირდება ყოველს გვარს ასოსა, კითხვის პროცესს აადვილებს“. ასევე სხვა შემთხვევაშიც...

ამ მეთოდის მიხედვით, ასოთა სწავლების თანამიმდევრობის მთავარი პრინციპი არის: ბგერათა გამოთქმის სიადვილე-სიძნელე (მარტივიდან რთულისაკენ); ბგერათა რაგვარობა; ბგერათა სინტაგმატური თვისებები; ბგერათა გამოყენების სისშირე; რამდენად ცნობილი საგნის დასახელებაში შედის ესა თუ ის ბგერა და ეს საგანი დასახატავად რამდენად მოხერხებულია; როგორია ამ ბგერის შესაბამისი ასოს გრაფიკული მოხაზულობა, თუ „**რავდენს მასალას აძლევს სიტყვებისა და ფრაზების შესადგენად, რავდენად ადვილია სანერად და სხვანი**“. როცა ამ საკითხებზე მსჯელობს,

იაკობი საოცარ განსწავლულობას ავლენს ქართული ენის ფონეტიკური სისტემისა, ქართული ენის ბუნებისა...

7. იაკობი იმასაც აქცევდა ყურადღებას, საკითხავ ტექსტში რამდენჯერ მეორდება შესასწავლი ასო, რამდენჯერ — წინა გაკვეთილზე შესწავლილი ასო, რამდენჯერ — იმის წინაზე და ა. შ... და კიდევ: „ყოველი ახალი სიტყვა აუცილებლად უნდა იყოს გამეორებული შემდეგ გაკვეთილებში რამდენჯერმე, რათა ღრმად ჩაეებჭდოს ბავშვს მეხსიერებაში“. ასეა დაბალანსებული მთელი საანბანე წიგნი.....

8. საინტერესოა სასვენი ნიშნების საკითხიც საანბანე ნაწილში: ავტორი გამოიყენებს მხოლოდ წერტილსა და კითხვის ნიშანს. მძიმესა და ძახილის ნიშანს ამ ნაწილში არ ხმარობს: ცხადია, ბავშვისათვის მძიმისა და ძახილის ნიშნის ფუნქცია ძნელი ასახსნელი იქნება. ტექსტის აღქმისთვის წერტილი და კითხვის ნიშანი ამ ეტაპზე სავსებით საკმარისია.

9. საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის იაკობ გოგებაშვილისეული მეთოდის მიხედვით, საანბანე წიგნი უნდა იყოს „ენობრივი სახელმძღვანელო“. იგი ისე უნდა აიგოს, რომ არა მარტო შეასწავლოს, არამედ უნდა შეაყვაროს ბავშვს მშობლიური ენა. „სახელმძღვანელო უნდა იყოს უშეცდომო“; უმნიშვნელო შეცდომა საანბანე სახელმძღვანელოსთვის არ არსებობს; „ისე საჭირო არასდროს არ არის ამ კანონის დაცვა, როგორც სწავლის დასაწყისში“.

10. საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის ზოგადი პრინციპების მიხედვით, იგი უნდა გამოირჩეოდეს „წერის მასალის სიმდიდრით, ღირსებით; ელემენტარული იდეალების რაოდენობით... უნდა იყოს სახელმძღვანელო კითხვისა და წერისა ერთად, უნდა აკმაყოფილებდეს მოთხოვნებს იქითა და აქეთა საქართველოსას; საერო და სამრევლო სკოლებისას ერთად, უნდა დაეხმაროს ჩვენი ქვეყნის სხვადასხვა კუთხეების გაერთიანებას“; არ უნდა იყოს მექანიკურად შედგენილი, ხელი უნდა შეუწყოს ბავშვის გონებრივ

განვითარებას... იაკობ გოგებაშვილის თქმით, ასეთი მეთოდით შედგენილი სახელმძღვანელო „წინ წასწევს ხალხის განათლებას“.

11. ი. გოგებაშვილის აზრით, საანბანე სახელმძღვანელოში განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს წიგნის საერთო ტექნიკურ მხარეს: შრიფტების ზომას, შრიფტების მონაცვლეობას, ინტერვალსაც კი ასოსა და ასოს შორის, სიტყვასა და სიტყვას შორის, სტრიქონსა და სტრიქონს შორის; სათაურს, ქვესათაურსა და ტექსტს შორის. ეს აუცილებელია ბავშვის მხედველობის ჰიგიენის დასაცავად, მისი მხედველობის ორგანოს ნორმალური ფუნქციონირებისათვის და ნორმალური მხედველობის შენარჩუნებისათვის. იაკობის ცოდნა ამ თვალსაზრისით თანამედროვე ოფთალმოლოგების აღფრთოვანებას იწვევს...

12. სწავლების პროცესში აუცილებელია საგანგებო ყურადღება მიექცეს წერის ტექნიკას, კალიგრაფიას, ასოების გამოყვანის პრინციპს; ტრადიციული „სწორე, პირდაპირი, მართებული“ წერის უპირატესობის დასაბუთებას „ირიბ, დახრილ“ წერასთან შედარებით. „ირიბული ხელის კითხვა ძნელია, მავნებელია მხედველობისთვის. პირდაპირი ხელის კითხვა ისეთივე ადვილია, როგორც ბეჭდურის“. აქ გასათვალისწინებელია ქართული ასოების გრაფიკული თავისებურებები (განსხვავებით ლათინურისაგან) და ისიც, რომ სწორე წერის დროს სხეული ნორმალურ მდგომარეობაშია, ირიბი წერის დროს კი — არაბუნებრივ მდგომარეობაში, რაც „მავნებელია სხეულისათვის, დამამახინჯებელია მეტ-ნაკლებობით, მეტადრე პატარაობის დროსა. როცა სხეული იზრდება და ძლიერ ეჭირვება ნორმალური მდგომარეობა“. და საერთოდ, „ესთეტიკურს მხარეს, სილამაზეს წერაში ერთი უპირველესი ადგილი უჭირავს“;

13. ი. გოგებაშვილის აზრით, უმთავრესი, რასაც უნდა ეფუძნებოდეს ეროვნული სკოლის სახელმძღვანელო, არის **ეროვნულობა და ზნეობრიობა**. შესაბამისად, ანბანის შემდგომ საკითხავი მასალის შედგენისას უნდა გავითვალისწინოთ, რომ:

ა) ეროვნული სულის გაღვივება და განმტკიცება საანბანე სახელმძღვანელოს ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მისიაა. ქართული ენის საანბანე სახელმძღვანელო **„ყველა მოწაფეში ავითარებს და ზრდის ქართველს ადამიანს საზოგადოდ“**.

ბ) საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის იაკობ გოგებაშვილისეული მეთოდი ზნეობრივი პიროვნების აღზრდას ისახავს მიზნად; ზნეობრივ-ეთიკური პრინციპები უნდა იყოს დაცული საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენისას, რადგანაც **„ეთიკა, სპეციალური ზნეობრივ-ეთიკური პრინციპების, სიმტკიცისა, კეთილდღეობისა“**.

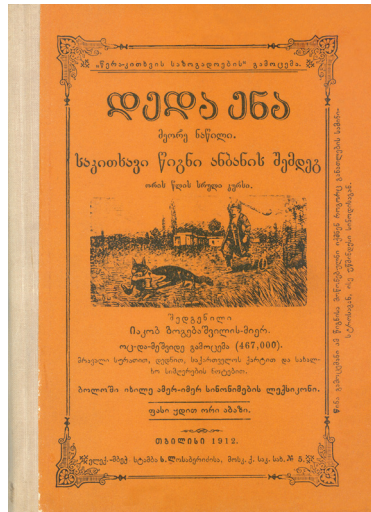
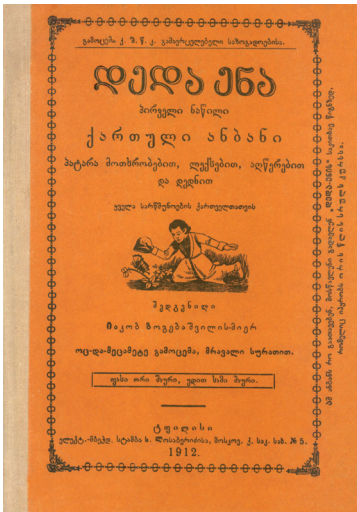
შენიშვნათ: როცა ვსაუბრობთ აკმ-ის ძეგლის — „დედაენის“ — დაცვასა და სიცოცხლისუნარიანობის უზრუნველყოფაზე, ყველა ეს პრინციპი უნდა იქნეს გათვალისწინებული; და აგრეთვე ის, რასაც ანდერძში ითხოვს წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოებისაგან იაკობ გოგებაშვილი: **„ყოველგვარი ცვლილება ჩემს სახელმძღვანელოებში და წიგნებში შეიძლება იქნეს შეტანილი იმ ცვლილებათა მხოლოდ ზედმიწევნით შესწავლის შემდეგ საზოგადოების გამგეობის ყველა წევრის მიერ, და მიღებულ იქნება დადგენილება გამგეობის ყველა წევრის სამი მეოთხედის მიერ“**... შევნიშნავთ იმასაც, რომ პასუხისმგებლობა ამ ანდერძის შესრულებაზე დღეს ეკისრება განათლების სამინისტროს, როგორც ფაქტობრივ სამართალმემკვიდრეს ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოებისა...

ანდერძი იაკობისა

თურმე სულთმობრძავი იაკობის უკანასკნელი თხოვნა ეს იყო, „დედაენას“ უბატრონეთო... თანაც ამბობდაო: „**თუ „დედაენა“ გაუკეთესებას მოაკლდება, მოკვდებაო**“ და იმ პრინციპებსაც გვთავაზობდა, როგორ უნდა მოგვეარა „დედაენისთვის“...

იაკობ გოგებაშვილმა ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას უანდერძა „დედაენა“. როგორც აღვნიშნეთ, ანდერძის ერთ-ერთ პუნქტში საგანგებოდ არის მინიშნება იმის თაობაზე, სახელმძღვანელოში რა სახის ცვლილება შეიძლება იქნეს შეტანილი და როგორ: „**ყოველგვარი ცვლილება ჩემს სახელმძღვანელოებში და წიგნებში შეიძლება იქნეს შეტანილი იმ ცვლილებათა მხოლოდ ზედმიწევნით შესწავლის შემდეგ საზოგადოების გამგეობის ყველა წევრის მიერ და მიღებულ იქნება დადგენილება გამგეობის ყველა წევრის სამი მეოთხედის მიერ**“...

იაკობ გოგებაშვილი გარდაიცვალა 1912 წელს. „დედაენა“ ამ დროს ორ წიგნად გამოდიოდა (1906 წლიდან): I — საანბანე ნაწილი; II — საკითხავი ნაწილი.



„დედაენის“ საანბანე ნაწილი იაკობის სიცოცხლეში 33-ჯერ გამოიცა, მეორე ნაწილი — 27-ჯერ. საერთო ტირაჟმა მილიონ-ნახევარს გადააჭარბა. ეს ისეთი პატარა ქვეყნისათვის, როგორც საქართველოა, უპრეცედენტო შემთხვევაა...

* * *

ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება ასრულებდა იაკობის ანდერძს. 1925 წლამდე „დედაენის“ გამოცემას კომისია ხელმძღვანელობდა (ლუარსაბ ბოცვაძე თავკაცობდა ამ საქმეს). ამ წელს 45-ედ გამოიცა „დედაენა“. მაგრამ... 1927 წლის 24 აპრილს არსებობა შეწყვიტა „წერა-კითხვის გამავრცელებელმა საზოგადოებამ“. იმჟამინდელმა ხელისუფლებამ ამ საზოგადოების მისია ამონურულად მიიჩნია და სახალხო სკოლა სახელმწიფო ზრუნვის საგნად გამოაცხადა... ჯერ განათლების სახალხო კომისარიატი და მერე განათლების სამინისტრო ჩაუდგა სათავეში ეროვნული განათლების საქმეს...

„დედაენაც“ მათი ზრუნვის საგანი გახდა; უფრო სწორად, უნდა გამხდარიყო...

1925 წლის შემდეგ „დედაენის“ გამოცემა შეფერხდა. იგი კვლავ გამოვიდა 1935 წელს. ათწლიანი ლოდინის შემდეგ ისევ განახლდა „დედაენა“. წერდნენ: „ძირითადად ი. გოგებაშვილის ბგერითი ანალიზურ-სინთეზური მეთოდია მომარჯვებული ვ. ძიძიგურისა და ა. გვახარიას „დედაენის“ 1935-1943 წლების გამოცემებშიო“... სიტყვა „ძირითადად“ იმას ნიშნავს, რომ არსებითი ცვლილებებია შეტანილი მასში... ერთიც: მეთოდია მხოლოდ ი. გოგებაშვილისო, ხოლო ავტორებად ვ. ძიძიგური და ა. გვახარია მოიხსენიებიან... ამ დროიდან გაჩნდა ქართულ სკოლაში **„გოგებაშვილის მიხედვით“ შედგენილი „დედაენები“**; ამ დროიდან **წაერთვა ფაქტობრივ იაკობ გოგებაშვილს „დედაენის“ ავტორობა!**

1944 წელს გამოდის ნ. ბოცვაძისა და ე. ბურჯანაძის მიერ იაკობის „დედაენის“ საფუძველზე შედგენილი „დედაენა“. ამ „დე-

დაენას“ **საბჭოთა „დედაენას“** უწოდებდნენ. ასე წერდნენ: „1943 წელს, როცა მრისხანე ომი მივინვარებდა, ჩვენი რესპუბლიკის ხელმძღვანელმა ორგანოებმა გამოიტანეს დადგენილება — დანყებითი კლასების სახელმძღვანელოები აგებულებით იაკობ გოგებაშვილის პროგრესულ მემკვიდრეობაზე, კერძოდ, მისი „დედაენის“ პრინციპებზე. ამ საქმეს კვალიფიციური კომისია ჩაუდგა სათავეში და 1944 წელს უკვე გამოიცა **ი. გოგებაშვილის პრინციპების მიხედვით შედგენილი საბჭოთა „დედაენა“** (ნ. ბოცვაძისა და ე. ბურჯანაძის)“.

რას ნიშნავს „საბჭოთა დედაენა“? — ეს გულისხმობს იმას, რომ სახელმძღვანელოში ჭარბად არის შეტანილი საბჭოთა თემატიკა: ლენინი, სტალინი, ბერია, საბჭოთა არმია, კრემლი, რევოლუცია და ა. შ.

მერე რაო, შეიძლება თქვას ვინმემ, ეს იყო იმდროინდელი რეალობაო; კი, მაგრამ ეს უკვე დარღვევაა იაკობის ერთ-ერთი მთავარი პრინციპისა: პირველდანყებითი (და არა მხოლოდ ის) **სახელმძღვანელო თავისუფალი უნდა იყოს პოლიტიკისაგან**, პოლიტიკური იდეოლოგიისაგან. იაკობის ძმიშვილი, შალვა გოგებაშვილი, იგონებს იაკობის სიცოცხლის ბოლო წუთებს. იაკობს უთქვამს: **„მხოლოდ ის მაფიქრებს, რომ წერა-კითხვის საზოგადოებამ კარგად მოუაროს ჩემს „დედაენას“ და გონივრულად მოიხმაროს იმის შემოსავალი... „დედაენა“ დიდი რამეა ჩვენი ერისთვის. მეფე ერეკლეც რომ გვყოლოდა, ეს სახელმძღვანელო ისეთივე იქნებოდა, როგორც დავტოვე ამ ბოლო დროს“**. — ეს იყო მისი უკანასკნელი სიტყვებიო.

იაკობი ამას 1912 წლის 1 ივნისს ამბობს — **საქართველო რუსეთის კოლონიაა** იმ დროს...

მეფე ერეკლეს დროს — **საქართველო დამოუკიდებელი იყო...**

იაკობის აზრით, პირველდანყებითი სასკოლო სახელმძღვანელოსთვის ამას მნიშვნელობა არ უნდა ჰქონდეს — **სახელმძღვანელომ ყმანვილი ნიგნიერების სამყაროში უნდა შეიყვანოს, ეროვ-**

ნული ცნობიერება უნდა ჩამოუყალიბოს, ზნეობრივი სამყარო უნდა მოუწესრიგოს; ხოლო პოლიტიკურ იდეოლოგიაში მერე თავად უნდა გაერკვეს!.. — ესაა იაკობის პრინციპი.

„დედაენა“ არ უნდა იყოს პოლიტიკურად იდეოლოგიზირებული. არადა „საბჭოთა დედაენა“ სწორედ ასეთი იყო!.. ეს უკვე ღალატი იყო იაკობის ერთ-ერთი მთავარი პრინციპისა!..

* * *

ჩვენს დროში „იმატა“ „დედაენებმა“ — 2009 წელს განათლების სამინისტრომ ჩაატარა საანბანე სახელმძღვანელოთა კონკურსი. „იაკობ გოგებაშვილის საზოგადოებამ“ იაკობის „დედაენა“ მოამზადა საკონკურსოდ. მას კონკურენციას უწევდა ცხრა(!) „დედაენა“. განათლების სამინისტროს ნუსხებში ცხრავე წიგნს თავიანთი ავტორები ჰყავდა (ერთ-ერთ გაზეთში წერილი გამოქვეყნდა ასეთი სათაურით: „განათლების სამინისტრომ იაკობ გოგებაშვილის „დედაენას“ ცხრა ლახვარი ჩასცა!“)..

ვთქვით ზემოთ: „დედაენა“ საავტორო სახელია — იაკობის მიერ შექმნილი და საგანგებოდ სახელმძღვანელოსთვის გამოყენებული. ქართული ენის საანბანე სახელმძღვანელოს ისევე არ შეიძლება სხვა ავტორმა დაარქვას „დედაენა“, როგორც „ოთარანთ ქვრივი“ ან „სტუმარ-მასპინძელი“ არ შეიძლება უწოდოს სხვა მწერალმა თავის ნაწარმოებს! ითქვა ეს, მაგრამ არავინ აქცევს ყურადღებას და ილახება იაკობის საავტორო უფლებები, პიროვნული ღირსება!.. იძარცვება იაკობი!..

ესეც ვთქვათ: მითუმეტეს გაუმართლებელია „დედაენა“ ეწოდოს საანბანე სახელმძღვანელოს, რომელიც არაა აგებული „აი ია“-ს პრინციპზე. არის ერთი ასეთი ქართული ანდაზა: „თურამა-ულის პატრონი ტყეში ეძებდა პანტასო“. „აი ია“-ს პატრონი რომ საანბანე სახელმძღვანელოში პირველ გაკვეთილზე აასოს „აკვარიუმი“ და „აქლემით“ ასწავლის, ამას ჰქვია „პანტას ეძებ-

დაო“... ასეთი წიგნი დღესაც სკოლაშია, ი. გოგებაშვილის „დედაენა“ კი... თუმცა განვაგრძოთ მსჯელობა.

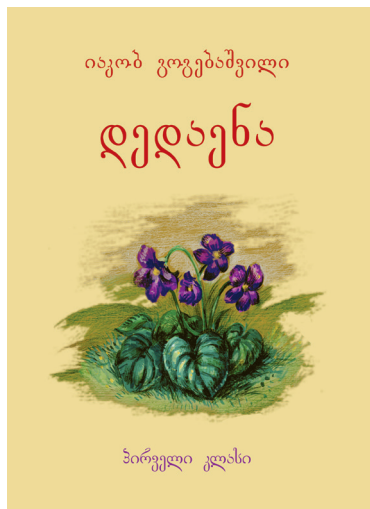
ზემოხსენებული 9 ალტერნატიული „დედაენიდან“ 5 „აი ის“ პრინციპზე იყო აგებული; ავტორებად კი სხვები (და არა იაკობი!) სახელდებოდნენ!.. ესეც მიტაცებაა იაკობის ინტელექტუალური საკუთრებისა...

და ჩატარდა კონკურსი... განათლების სამინისტრომ „არავის აწყენინა“ და გრიფი მიანიჭა საკუნკურსოდ წარდგენილ 10-ვე სახელმძღვანელოს!

ანუ: **ჩატარდა არა კონკურსი, არამდე — რეგისტრაცია** საკონკურსოდ წარდგენილი წიგნებისა!..

ერთადერთი სიკეთე, რაც ამ კონკურსმა მოიტანა, ის იყო, რომ ი. გოგებაშვილის საზოგადოების მიერ გამოსაცემად მომზადებული **იაკობ გოგებაშვილის „დედაენა“ ქართულ სკოლაში დაბრუნდა**. მართალია, დღევანდელი გადასახედიდან იმ გამოცემას ჰქონდა ხარვეზები, მაგრამ ფაქტი თავისთავად მნიშვნელოვანი იყო: **1935 წლის შემდეგ ეს იყო პირველი შემთხვევა, როცა „დედაენის“ ავტორად იაკობ გოგებაშვილი გამოცხადდა** ოფიციალურად! აღდგა ისტორიული სამართლიანობა!

...მაგრამ ეს ბედნიერება ხანმოკლე აღმოჩნდა: 2011 წელს განათლების სამინისტრომ კვლავ გამოაცხადა ქართული ენის სახელმძღვანელოების კონკურსი და იაკობ გოგებაშვილის „დედაენამ“, როგორც სამინისტროდან გვაცნობეს, **„ვერ დააკმაყოფილა საკონკურსე პირობები“**... სხვათა



„დედაენებმა“ („გოგებაშვილის მიხედვით შედგენილებმა“) ჩაანაცვლეს იგი...

საუბედუროდ, განათლების სამინისტრომ „უარი თქვა“ იაკობ გოგებაშვილის „დედაენაზე“; იმედია, დროებით...

ეს არ იყო პირველი შემთხვევა და, სამწუხაროდ, როგორც ჩანს, არც უკანასკნელი, როცა საგანმანათლებლო სისტემა დაუპირისპირდა იაკობ გოგებაშვილის „დედაენას“. ეს ბედი „დედაენას“ დაბადებიდანვე დაჰყვა... თუმცა სჯობს უფრო ვრცლად ვისაუბროთ, რა გადახდა თავს „დედაენას“.

ბრძოლა „დედაენის“ დასაცავად

საბედნიეროდ ჩვენდა, იყვნენ მოღვაწეები, რომლებმაც იმ-თავითვე სწორად შეაფასეს იაკობ გოგებაშვილის „დედაენის“ მნიშვნელობა ერისათვის (დიმიტრი ყიფიანმა, ილია ჭავჭავაძემ, არტურ ლაისტმა, ზაქარია ჭიჭინაძემ, თედო სახოკიამ...), სწორად დაინახეს „დედაენის“ ღირსებანი... სწორედ ამან ათქმევინა აკაკი წერეთელს: „ჩემი და ილიას ღვაწლი რა მოსატანია იმ დიდ ღვაწლთან, რომელიც იაკობ გოგებაშვილს მიუძღვის ქართველი ერის წინაშე... იაკობ გოგებაშვილმა ქართველ ხალხს ქართული ენის სიტკბოება ყურში ჩაანვეთა, ქართველ ხალხს ქართული ენა შეაყვარა. განა ეს პატარა საქმეა! იაკობ გოგებაშვილი ღირსია, რომ ქართველმა ხალხმა სიცოცხლეშივე ძეგლი დაუდგას“.

მაგრამ, სამწუხროდ ჩვენდა, იყვნენ ისეთებიც, ვისთვისაც ეს ჭეშმარიტება მიუღებელი იყო...

წერს ერთგან იაკობი: „რაც მე დრო და შრომა მოვანდომე ჩემი სახელმძღვანელოების შედგენას და ხანგამოშვებით გაუკეთესოებას, ათი იმდენი დრო და შრომა მომინდა მათი დაცვისათვის სხვა და სხვა ცილისწამებისაგან“... ერთგან თავისმართლებისას იმის განმარტებაც დასჭირდა, ცილისწამება რა არის — „ცილისწამება ჰქვიან იმისთანა სიცრუეს, რომელშიც შედის ბოროტი განზრახვა“... და სწორედ ამ ბოროტ განზრახვას ებრძვის იაკობი; ებრძვის, უმკლავდება და იმარჯვებს... თუმცა საშური დრო იხარჯება!...

ვინ ებრძვის იაკობს, ვისგან იცავს იაკობი „დედაენას“, როგორ და რატომ?

იოსებ იმედაშვილის თქმით, იაკობს „ბრძოლა უხდებოდა გარეშე თუ შინაურ მონინალმდეგებთან“... ივანე გომელაური იგონებს: „იაკობი თავგამოდებით, ბასრი კალმითა და მჭრელი ენით იცავდა თავის სახელმძღვანელოებს ყოველმხრივ მოსეული მტრებისაგან. მტრები კი ბევრი ჰყავდა — შინაური და გარეული. შინა-

ურები იყვნენ წვრილფეხა და განდიდება-გამდიდრების სურვილით შეპყრობილი მასწავლებლები, რომლებიც ცდილობდნენ „დედაენის“ და „ბუნების კარის“ დამცირებას, რათა მათ მაგიერ სკოლები-სათვის მიეჩეჩებინათ შეთითხნილი სახელმძღვანელოები და ამით გემრიელი ლუკმა აეღოთ ხელში. განსაკუთრებით „დედაენას“ ეცილებოდნენ, რადგან ის უფრო შემოსავლიანი იყო. გარეშე მტრები კი იყვნენ მთავრობის მოხელეები, მოყოლებული სასწავლო ოლქის მზრუნველიდან, ყველა მისი ყურმოჭრილი ჩინოვნიკით, რომელთაც არაფრად ეპიტნავენოდათ არც ზვიადი და განათლებული ჩვენი პედაგოგი და არც მის მიერ შედგენილი სახელმძღვანელოები“...

„გარეშესთან“ ბრძოლის ერთ კონკრეტულ მაგალითად შეიძლება დასახელდეს იაკობის დაპირისპირება განათლების სკითხვებში კავკასიის ოლქის მზრუნველთან, იანოვსკისთან.

დიახ, იყო ვინმე **კირილე იანოვსკი** — კავკასიის ოლქის მზრუნველი; მას ებარა სწავლა-განათლების საქმე კავკასიაში. ივანე ჯავახიშვილის თქმით, „**იანოვსკიზე დაუძინებელი მტერი არ ჰყოლია ქართულ ენას**“. იანოვსკისთან ბრძოლა გრძელი თემაა; ერთ შემთხვევას გავიხსენებთ (მოგიტხრობთ იაკობ გოგებაშვილის მოგონების მიხედვით).

იანოვსკიმ თვალი დაადგა „დედაენას“; იაკობისათვის უთქვამს:

— ჩვენის სკოლების მთავარი მიზანი რუსული ენის გავრცელებაა აქაურ მცხოვრებთა შორის; ამ მიზანს, სხვათა შორის, აბრკოლებს სიფართოვე თქვენი „დედა-ენისა“, რომელიც დიდ დროს ითხოვს თავისი გათავებისთვის. ქართული წერა-კითხვის შესწავლა ძალიან ადვილია და სრულიად საჭირო არ არის დიდი სახელმძღვანელო. საბჭოში გვექონდა ამის შესახებ მსჯელობა და შემდეგ დასკვნამდე მივედით: მოგცეთ წინადადება, ერთი ორად შეამოკლოთ „დედაენა“ და გვერდში პარალელურად ამოუყენოთ რუსული თარგმანი. ამ გზით ქართული ენაც საკმარისად შეისწავლება და რუსული ენაც წინ წავაო!..

დამეთანხმებით, მძიმე წინადადებაა. ფაქტობრივ, „დედაენის“ გაძევება სურთ ქართული სკოლიდან. ერთი კვირა მისცა იანოვსკიმ იაკობს მოსაფიქრებლად. უთქვამს:

თუ არ დაგვეთანხმებით, საბჭო თვითონ გამოსცემს სახელმძღვანელოს და, ნურას უკაცრავად, თუ თქვენი „დედა-ენა“ გაირიყებაო...

ეს წინადადება კი არა, ულტიმატუმი იყო!

იაკობი იცნობს ვერაგ იანოვსკის და შემოფოთებულმა „ნერაკითხვის საზოგადოებას“ მოახსენა ეს ამბავი. ცხადია, ამ საზოგადოების წევრებმაც იციან იანოვსკის ინტერესები და „პრინციპები“ და ამიტომაც ზოგმა ურჩია იაკობს, დაყაბულდეს შემოთავაზებულ წინადადებას:

— „დედაენის“ ნახევარს მაინც გადავარჩინო, თორემაო, ისინი გამოსცემენ მახინჯს რასმე, ისიც რუსული ალფავიტითო და საქმე სრულად ნახდებაო“.

იაკობი კატეგორიული წინააღმდეგია შემოთავაზებული ცვლილებისა, ურჩევნია, აიკრძალოს „დედა-ენა“, რადგან:

— **„ახლანდელი სახით დამარხული „დედა-ენა“ მკვდრეთით შეიძლება მალე აღდგეს; მაგრამ დამახინჯებული კი საუკუნოდ მკვდარი დარჩებაო!..“** — ბრძენი იყო იაკობი!..

ბრძოლა გრძელდება. იანოვსკი არაა ის მოხელე, იოლად დაიხიოს უკან... იაკობი არგუმენტაციაზე ფიქრობს... ერთი კვირის შემდეგ იაკობი ეახლა იანოვსკის და მოახსენა:

— თქვენი წინადადება კარგად ავწონ-დავწონე და იმ აზრზე დავდექი, რომ მისი განხორციელება მავნებელი იქნება რუსულისთვისაც და ქართულისთვისაც. ეს ორი ენა სხვადასხვა ნათესაობას ეკუთვნის და ერთის პედაგოგიური თანდათანობა მეორისას ბევრად ეწინააღმდეგება. პედაგოგია მოითხოვს არა პარალელურს მეთოდს, არამედ შედარებითს...

იცის იანოვსკიმ, რომ პროფესიონალს ესაუბრება და ამიტომ გულდასმით უსმენს... იაკობი განაგრძობს:

— ამ მეთოდის მიხედვით, ქართველმა ბავშვებმა ჯერ ქართული წიგნი უნდა ისწავლონ და მერე რუსულზე გადავიდნენ და ყველა ნაბიჯზე ადარონ ერთმანეთს ეს ენები.

იაკობი არგუმენტად თვით იანოვსკისავე სასწავლო გეგმას მოიყვანს. ეს გეგმა ახსოვს იანოვსკის, მაგრამ იმპერიული ინტერესი სხვას უპარნახებს და გადანყვევით ეტყვის იაკობს:

— თქვენი ნებაა. მაგრამ იცოდეთ, რომ სანაცვლოდ თქვენის „დედა-ენისა“ ჩვენ თვითონ გამოვცემთ ქართულ-რუსულ სახელმძღვანელოსო...

არ გაჭრა იაკობის მეცნიერულმა არგუმენტაციამ. აკი შიშობდნენ კიდეც „წერა-კითხვის საზოგადოების“ გამგეობის წევრები.

მაგრამ იაკობი არ აპირებს უკან დახევას... ახლა სხვა გზიდან მოუვლის; მუქარაზე გადადის:

მაგ შემთხვევაში მე უსათუოდ ვიჩივლებ საქართველოს მეფესთან!..

ამის გამგონე იანოვსკი ირონიულად გადმოხედავს იაკობს და დამცინავად შეეკითხება:

სად არის საქართველოს მეფე? საუკუნეზე მეტია, მეფე აღარ გყავთ...

იაკობი მთელი სერიოზულობით უპასუხებს:

— არა, იგი არამც თუ არსებობს, მთელს რუსეთზე მბრძანებლობს. რუსეთის იმპერატორი მეფეა საქართველოსიც და მას მივმართავ საჩივრით და მოვახსენებ, რომ მისი ერთგული ქართველი ერი განიცდის იმისთანა შევიწროებას, რომელსაც მოშორებულია ყოველი კულტურული ერი, რუსეთის საზღვრებში მოქცეული...

როგორც ჩანს, საუბარი კიდეც გაგრძელდა. ახლა იაკობია „შეტევაზე“ გადასული; ბოლო სიტყვასაც იგი ამბობს ამ საკმაოდ მძიმე და საშიშ პაექრობაში:

— ვწუხვარ, რომ თქვენის სურვილის სისრულეში მოყვანა არ შემძლიან.. წინააღმდეგ ამისა, მე სრული იმედი მაქვს, რომ სამოსწავლო საბჭოს ხელს ააღებინებთ ამ მეტად საწყენ და მავნე

აზრის განხორციელებაზე და იძულებულს არ გამხდით, სატახტო პრესაში გადავიტანო ეს საკითხი... იანოვსკი კარიერულ წინსვლაზე ოცნებობდა და დაფრთხა, უკან დაიხია!..

იაკობმა გაიმარჯვა, საბჭომ ხელი აიღო თავის განზრახვაზე... იაკობი იუმორით ამთავრებს თხრობას: „და მეც ჩემი მხრივ ასეთი ხათრი გავუწიე მას: „დედა-ენა“ ერთი ორად გავადიდეო“...

ეს იყო ერთი შემთხვევა გარეშე მტერთან ბრძოლისა. ფაქტი სამიში და საბედისწერო — იაკობის დამარცხება ქართული ენის, ქართული სკოლის დამარცხება იქნებოდა... სხვაც იყო „გარეშე“ მტერთან ბრძოლის ფაქტები და არაერთი — ეგზარხოსთან თუ სემინარიის დირექტორთან; სამთავრობო კომისიასთან თუ ინსპექტორებთან... და თითქმის იაკობის მთელი ცხოვრების მანძილზე ეს ფრონტი აქტიური იყო...

* * *

„იაკობს ბრძოლა უხდებოდა გარეშე თუ შინაურ მტერთანო“, — იოსებ იმედაშვილი წერდა...

„შინაურმა მტერმაც მრისხანებით წამოჰყო თავიო“... — დაინანებს ნიკო ლომოური...

როგორც ვთქვით, როცა „დედაენა“ გამოვიდა, რამდენიმე საანბანე წიგნი იყო ქართული. ორი ასპექტია გასათვალისწინებელი: **ერთი** — არ სურს კონკურენტი სახელმძღვანელოს ავტორს, ირწმუნოს, რომ იაკობის „დედაენა“ მის ნაცოდვილარს სჯობია; **მეორე** — (და ალბათ უფრო არსებითი) — არ ეთმობა ის შემოსავალი, რომელსაც საანბანე წიგნი აძლევს მის ავტორს... ამ მეორე „პრინციპს“ იაკობი „**სახსრის ტრფიალსა და კუჭის პრინციპს**“ უწოდებს...

ცილისწამებათა სერია, არაობიექტური შეფასება სწორედ ამ პრინციპს ემყარება უმთავრესად... და კიდევ **მესამე**: იაკობი დაუნდობელი პოლემისტი: ქართველ კაცს არ უყვარს დამარცხება — არ შესწევს ყველას ძალა, აღიაროს სხვისი უპირატესობა და იწყებოდა ახალ-ახალი შემოტევანი...

ერთი წერილი აქვს იაკობს საინტერესო სათაურით: „უმეცრების ამაცობა“ (1881 წ.) ასევე საინტერესო დასაწყისით: „დედა-ენას ისევ ესროლეს კენჭები“... დიახ, ეს კენჭებია, ნაკლებად საშიში და ნაკლები ზიანის მომტანი!.. „დედაენას“ ვერაფერი დააკლესო, მაგრამ „ბუნების კარი“ ორჯერ ააკრძალვინეს სემინარიის ხელმძღვანელობასო...

ერთ-ერთი ოპონენტის საპასუხო წერილში წერდა იაკობი: „მარტო უმეცრება არ არის აქ დამნაშავეო; ზოგიერთ მკილავს „დედა-ენამ“ ცუდი საქმე უყო, რამდენიმე მათგანვე შედგენილი ანბანი დააღპო სტამბაში და იმიტომ გამოილაშქრეს ისე ბრიყვულად „დედა-ენაზედო“.

არც პირად შეურაცხყოფას ერიდებიან — **გოგებაშვილის** ნაცვლად **მოგებაშვილს** წერენ „ოპონენტები“... იაკობი იძულებულია, უსიამოვნო მისია შეასრულოს და ანგარიში წარუდგინოს მკითხველს, როგორია მისი შემოსავლები და როგორ ხარჯავს მას... მერე იგონებდა ფილიპე გოგიჩაიშვილი: „თავისი შემოსავლის, სულ ცოტა, ნახევარს, ი. გოგებაშვილი საქველმოქმედო საქმეებზე ხარჯავდა. უმთავრესად მოსწავლე ახალგაზრდობას აძლევდა შემწეობადო“ და ა. შ.

უკიჟინებდნენ ოპონენტები: „ხმა ვერ ამოგვიღია გოგებაშვილის მიერ შედგენილი წიგნების შესახებ, მაშინვე იაკობი ქვა-გუნდასა და ცეცხლს დაგვაყრისო“, სხვას არ გაახარებს, სხვა სახელმძღვანელოს არ გააჭაჭანებსო...

არადა იაკობი წერდა: „შეადგინონ ჩემ სახელმძღვანელოზე უკეთესი შინაარსიანი სახელმძღვანელოები და მაშინ სიამოვნებით გზას დაუულოცავო“... არ იყო ეს ლიტონი სიტყვები. ცნობილია, როცა გაიგო იაკობმა, გიორგი იოსელიანმა შეადგინა „საღმრთო ისტორიაო“, თავისი წიგნის (უკვე დასრულებული „საღმრთო ისტორიის“) გამოცემას აღარ ცდილა; ასე იყო მათემატიკის სახელმძღვანელოს შემთხვევაშიც...

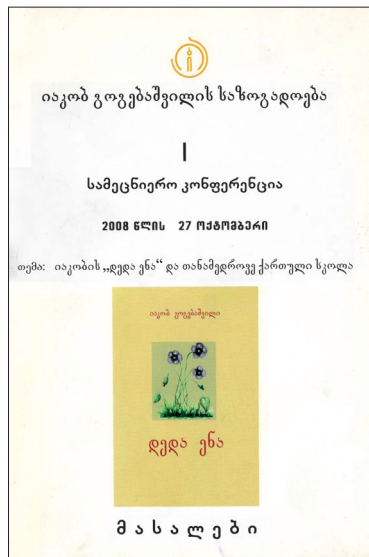
„დედაენა“ კი არავის დააჩაგვრინა — მასზე უკეთესი ვერავინ შეადგინა!.. თურმე ამბობდა: „ვიდრე მე ცოცხალი ვარ, ნებას არ მივცემ, რომ უნიჭოდ შედგენილი და უხეირო სახელმძღვანელობით დაამახინჯონ ქართველი ბავშვი“...

და ამ ხანგრძლივ და დაუნდობელ ბრძოლაში იმარჯვებდა იაკობი. წერს ერთგან — „ისეთი მოკავშირის წყალობით, როგორიცაა სიმართლე, ერთხელაც არ დავმარცხებულვარ“... ასეც იყო!..

და გადარჩა „დედაენა“... და დაუტოვა შთამომავლობას განძად და საპატრონოდ...

მერე? მერე, როგორც ვთქვით, 1925 წლიდან იაკობ გოგებაშვილის „დედაენას“ ჩაენაცვლა „გოგებაშვილის მიხედვით“ შედგენილი „დედაენები“!.. ამით იაკობ გოგებაშვილი, როგორც ავტორი „დედაენისა“, იგნორირებულია: ნახეთ განათლების სამინისტროს სასკოლო სახელმძღვანელოთა ნუსხა; იქ ი. გოგებაშვილის ხსენებაც არაა, ავტორებად მოიხსენებიან ისინი, ვინც „იაკობის მიხედვით“ შეადგინეს „დედაენა“...

არსებითად არ ექცევა ყურადღება იმას, თუ როგორ ირღვევა ი. გოგებაშვილისეული მეთოდი, ილახება მისი ძირითადი პრინციპები... ამის თაობაზე ბევრი თქმულა. ი. გოგებაშვილის საზოგადოებამ 2008 წლის 7 ოქტომბერს ჩაატარა სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია (თემა: იაკობის „დედაენა“ და თანამედროვე ქართული სკოლა“). ამ კონფერენციის მასალების გაცნობა საგანგაშო რეალობის წინაშე დაგვაცყენებს: საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის იაკობ გოგებაშვილისეული მეთოდი განიცდის ყოვლად წარ-



მოუდგენელ ხელყოფას; მითვისებული „დედაენების“ „ავტორები“ ცვლიან რაც უნდათ, როგორც სურთ... არ აქცევენ ყურადღებას, ამით იაკობის პრინციპები ირღვევა თუ არა... „მიხედვით“ შედგენილ სახელმძღვანელოებში შეტანილი ცვლილებები ჩვეულებრივ თვითმიზნურია — როგორც ჩანს, „ავტორობა“ რომ გაამართლოს, ასეთი ცვლილებებია საჭირო... „ავტორები“ და გამომცემლობები დაუნდობლად ეპყრობიან იაკობ გოგებაშვილის საკუთრებას... ისევ ამოქმედდა ის „პრინციპები“, იაკობი რომ საუბრობდა — **„სახსრის ტრფიალი და კუჭის პრინციპი“**...

სწორედ ამისგან გვინდოდა დაგვეცვა იაკობის „დედაენა“, როცა მისი არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლად გამოცხადების იდეა გაჩნდა... ვფიქრობდით, ეროვნული ძეგლის დაცვის ვალდებულება აქვს სახელმწიფოს და საქმე მოგვარდებოდა... ანუ: არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ეროვნულ ძეგლს სახელმწიფო დაიცავდა!.. მექანიზმიც მოიძებნა: ერთი მხრივ, განათლებისა და, მეორე მხრივ, კულტურის სამინისტროებთან შეთანხმებით კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნულ სააგენტოში შეიქმნა საგანგებო კომისია, რომელსაც ევალებოდა, განეხილა ი. გოგებაშვილის „დედაენის“ საფუძველზე შედგენილი საანბანე სახელმძღვანელოები, დაედგინა შესაბამისობა ძეგლად აღიარებულ ი. გოგებაშვილისეულ მეთოდთან და რომელი სახელმძღვანელოც ამას დაიმსახურებდა, გადაეცა განათლების სამინისტროსათვის სკოლებში შესატანად... რამდენადაც აკმ-ის ძეგლი **შეჯიბრებითობის პრინციპს არ ექვემდებარება**, სააგენტოს მხოლოდ ერთი ძეგლისთვის უნდა მიეცა რეკომენდაცია... მოხდა ისე, რომ კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის სააგენტომ კომისიის მუშაობა ფაქტობრივ ჩაშალა... კულტურული მემკვიდრეობის ეროვნული ძეგლის სიცოცხლისუნარიანობის უზრუნველყოფა (რაც იუნესკოს კონვენციის მოთხოვნაა) კვლავ კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგა: სკოლაში ისევ აღმოჩნდა „გოგებაშვილის მიხედვით“ შედგენილი „დედაენებიც“ და არა — იაკობ გოგებაშვილის „დედაენა“!.. ამ თემაზე

გაზეთმა „ახალმა განათლებამ“ დისკუსიაც კი გამართა „მიხედვით შედგენილ დედაენათა“ მომხრეების ინიციატივით; იძულებული ვიყავით, ამ დისკუსიაში მიგველო მონაწილეობა. ამ სადისკუსიო-საგაზეთო წერილს გადმოვბეჭდავთ იმის მაგალითად, რომ იაკობის „დედაენის“ გადასარჩენად ბრძოლა გრძელდება...



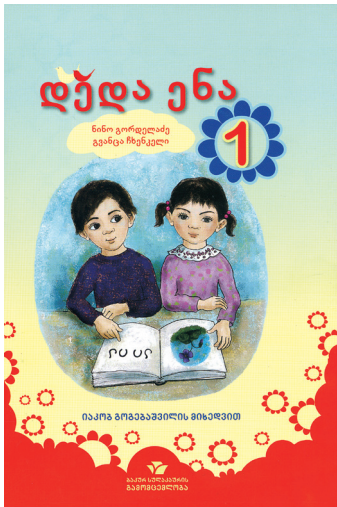
ახალი განათლება

9 - 15 ნოემბერი 2017
ფასი 1 ლარი 70 თეთრი

№33 (787) აპრილი 1998 წლიდან www.axaliანთება.ge

„დედაენის“ ავტორი იაკობ გოგებაშვილია!

ჩვენ ხელთა გვაქვს გაზეთ „ახალი განათლების“ პუბლიკაცია (26. X. 2017) „იაკობ გოგებაშვილის მემკვიდრეობა — მარად ახალი გამონგევა“. სამწუხაროდ, ისეთი შთაბეჭდილება იქმნება, რომ იაკობ გოგებაშვილის მემკვიდრეობა ეწირება კერძო ინტერესებს... პუბლიკაციაში დასმული მთავარი კითხვა ეს არის: „რა დაენეროს იაკობ გოგებაშვილის მეთოდით შედგენილ „დედაენას“ გარეკანზე: ავტორი — იაკობ გოგებაშვილი თუ „შედგენილია იაკობ გოგებაშვილის მიხედვით“.



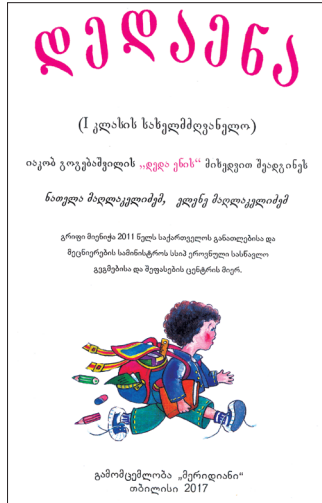
ცხადია, განსხვავება ძალიან დიდია: პირველი ვარიანტი აღიარებს, რომ „დედაენის“ ავტორი არის იაკობ გოგებაშვილი, ხოლო მეორე ვარიანტის მიხედვით, იაკობ გოგებაშვილი არ არის „დედაენის“ ავტორი... პრაქტიკულად ასეც მიაჩნიათ: დღეს სკოლაში „მიხედვით“ შედგენილი ორი „დედაენა“; განათლების სამინისტროს სახელმძღვანელოთა ნუსხაში ერთი „დედაენის“ ავტორებად ნ. გორდელაძე და გ. ჩხენკელია მითითებული, მეორის ავტორებად — ნ. და ე. მაღლაკელიძეები; ი. გოგებაშვილის, როგორც ავტორის, ხსენებაც არაა სამინისტროს ოფიციალურ ნუსხაში...

მოდით, კითხვები ასე დავსვათ: ვინ არის იაკობ გოგებაშვილი და რა უფლებები აქვთ „დედაენის“ გამომცემლებს? რას მიენიჭა არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ეროვნული ძეგლის სტატუსი და როგორ უნდა იყოს დამოკიდებულება ამ ძეგლისადმი? ვინ უნდა დაიცვას ძეგლის ინტერესი და როგორ დავიცვათ ეროვნული ძეგლი ხელყოფისაგან?

ვისაუბრებთ იმის შესახებ, რაც არაერთგზის თქმულა და დანერილა; რის მიხედვითაც მიენიჭა ძეგლის სტატუსი „დედაენას“...

არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ეროვნული ძეგლის სტატუსი მიენიჭა „დედაენას“ — საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის იაკობ გოგებაშვილისეულ მეთოდს“. როცა მეთოდზე ვსაუბრობთ, უპირველესად არსებითია ის, რით ვინყებთ ანბანის სწავლებას. პირველ გაკვეთილად „ია. აი ია“ — **ესაა ქართული კულტურის ისტორიაში უდიდესი აღმოჩენა, იაკობისეული ეპოქალური მიგნება**. „დედაენამდე“ (და მერეც) ქართულ სინამდვილეში ათზე მეტი საანბანე სახელმძღვანელო იყო, რომელთაც კონკურენცია ვერ გაუწიეს იაკობის ქმნილებას; სწორედ იაკობისეულმა დასაწყისმა მიანიჭა ამ მეთოდს შეუცვლელის სტატუსი. „ია. აი ია“-თი დაწყებული ნებისმიერი საანბანე წიგნი უკვე „**იაკობ გოგებაშვილისაა**“ და არა „**მიხედვით შედგენილი**“...

ძეგლად ქცეული მეთოდის ერთ-ერთი უმთავრესი ღირსება ისაა, როგორი თანმიმდევრობით ისწავლება ქართული ანბანი. იაკობი განმარტავს და ასაბუთებს, რატომ შეირჩა ასეთი თანმიმდევრობა; მაგალითად, „კ“ რატომ უსწრებს „ვ“-ს: არ შეიძლება მათი ადგილების გაცვლა (თავის ოპონენტებს უხსნის), „ჯერ იმიტომ,



რომ მასვე გაეზუტება გენეტიური მეთოდი, რადგანაც რთული ასო წინ მოექცევა უფრო მარტივსა, რომელიც პირველის ელემენტს შეადგენს (იგულისხმება გრაფიკულად — გ. გ.), მერმე იმიტომ, კ მკაფიოდ გამოთქმისათვის ბევრად ადვილია ვ-ზე და ადვილადვე უერთდება, უკავშირდება ყოველს გვარს ასოსა, კითხვის პროცესს აადვილებს“. ასეა სხვა შემთხვევაშიც — გათვლილ-გაანგარიშებულია ყველა დეტალი... როცა „მიხედვით“ შედგენილ სახელმძღვანელოში გოგებაშვილისეული თანმიმდევრობა უცვლელად მეორდება, გაუგებარია, რატომ არაა ეს სახელმძღვანელო გოგებაშვილისა და არის სხვა ავტორისა, ანუ „მიხედვით შედგენილი“?

იაკობი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს საანბანე სიტყვის შემდეგ მოცემული საკითხავი ტექსტის სტრუქტურას; პრინციპი ესაა: მარტივიდან რთულისაკენ, ნაცნობიდან უცნობისაკენ. ამიტომ ჯერ თითო სიტყვაა მოცემული, მერე ფრაზები — ორსიტყვიანი, სამსიტყვიანი და ა. შ. სამწუხაროდ, „მიხედვით“ შედგენილ „დედაენებში“ ეს პრინციპიც ირღვევა, რაც ხელყოფაა ეროვნული ძეგლისა. ცვლილება ხშირად თვითმიზნურია: „ავტორობის“ ინტერესი ამგვარი ცვლილებისაკენ უბიძგებს მათ... მაგალითად, ერთ-ერთ „მიხედვით დედაენაში“ მეორე გაკვეთილში სიტყვათა იაკობისეული თანმიმდევრობა (ათი. თითა. თათი. თითი) ასე გადალაგდა — თითი. თათი. თითა. ათი. არადა იაკობი განმარტავდა: „აქ ყოველი შემდეგი სიტყვა, გასაადვილებლად კითხვის პროცესისა, უნდა იწყებოდეს იმ მარცვლით, რომლითაც თავდება წინა სიტყვა“... ცვლილების ინტერესმა იაკობის პრინციპი დაარღვია... ისევ ძეგლის ხელყოფა...

სიტყვამ მოიტანა და ცვლილების აუცილებლობაზეც ვისაუბრებთ ქვემოთ. ახლა ის ვთქვათ, რომ იაკობი იმასაც აქცევდა ყურადღებას, საკითხავ ტექსტში რამდენჯერ მეორდება შესასწავლი ასო, რამდენჯერ — წინა გაკვეთილზე შესწავლილი ასო, რამდენჯერ იმის წინაზე და ა. შ... და კიდევ: „ყოველი ახალი სიტყვა აუცილებლად უნდა იყოს გამეორებული შემდეგ გაკვეთილებში

რამდენჯერმე, რათა ღრმად ჩაებეჭდოს ბავშვს მეხსიერებაში“. ასეა დაბალანსებული მთელი საანბანე წიგნი... **ესეც ძეგლადქცეული მეთოდის შემადგენელი ნაწილია...** სამწუხაროდ, ცვლილების თვითმიზნურმა სურვილმა „მიხედვით დედაენებში“ შეიწირა ეს პრინციპიც...

სასვენი ნიშნები? დიახ, იაკობთან საანბანე ნაწილში პრინციპულია სასვენ ნიშანთა საკითხიც... აქაც ვცოდავთ...

„ახალ განათლებაში“ ფურნალისტი კითხვას უსვამს რესპოდენტს: **„იქნება თუ არა გამართლებული „დედაენის“ უცვლელი სახით შეტანა სკოლაში“?** რესპოდენტის (ქ-ნი თ. ჯაყელის) პასუხი ერთმნიშვნელოვანია: **„გოგებაშვილის „დედაენის“ უცვლელი სახით შეტანა გარკვეულ უხერხულობას რომ გამოიწვევს, ალბათ, ამაზე არავინ დავობს“**... რა თქმა უნდა, ასეა. მაგრამ რა უნდა შეიცვალოს და რით, ეს უკვე პრობლემაა. ჯერ ის ვთქვათ, იაკობის პრინციპული მოთხოვნა ის იყო, რომ „დედაენა“ „არ უნდა მოკლებოდა გაუკეთესებას“! თავის ანდერძში კატეგორიულად ითხოვდა წერა-კითხვის საზოგადოებისგან, ვისაც ანდერძით დაუტოვა საპატრონოდ „დედაენა“, აუცილებლად შეეტანათ საჭირო ცვლილება, მაგრამ „ყოველგვარი ცვლილება ჩემს სახელმძღვანელოებში და წიგნებში შეიძლება იქნეს შეტანილი იმ **ცვლილებათა მხოლოდ ზედმიწევნით შესწავლის შემდეგ** საზოგადოების გამგეობის ყველა წევრის მიერ, და მიღებულ იქნება დადგენილება გამგეობის ყველა წევრის სამი მეოთხედის მიერ“... ანუ, გამომცემელს ინდივიდუალური თვითნებური ცვლილება ეკრძალება ი. გოგებაშვილის ნებით...

იაკობის მოთხოვნით, უპირველესად ცვლილება უნდა შეეხოს „დედაენის“ ენობრივ სახეს — ტექსტები შესაბამისობაში უნდა მოვიდეს თანამედროვე ქართული ენის ნორმებთან; ასევე, ლექსიკა უნდა შეიცვალოს (განიტვირთოს) იაკობისდროინდელი დიალექტური თუ არაქართული სიტყვებისაგან... ამგვარი ცვლილებები რედაქციული ცვლილებებია და ესეც პრინციპია იაკობისა. ანუ: ანბანის სწავლების იაკობისეული მეთოდი ითვალისწინებს

სახელმძღვანელოს სისტემატურ აუცილებელ „გაუკეთესებას“... ოლონდ ეს არ უნდა იყოს ცვლილება ცვლილებისათვის. მაგალითად, ერთ-ერთ „მიხედვით დედაენაში“ მესამე გაკვეთილზე „სათის“ ნაცვლად შემოტანილია „თასი“. რატომ? გაუგებარია. იაკობის პრინციპით, ნახატსა და სიტყვას შორის უნდა იყოს ზუსტი შესაბამისობა („სურათის შემწეობით ბავშვი ნახევარს ცოდნას სრულს ცოდნად გადააქცევს, გაურკვეველს წარმოდგენას — გარკვეულად, არასრულს სახეს საგნისას — სრულ სახედ“). სურათს რომ ნახავს ბავშვი, ის ზუსტად უნდა მიხედეს, რა წერია სურათის ქვეშ. აქ რა ხდება? **თასის** შემთხვევაში ნახატის მიხედვით ბავშვმა შეიძლება თქვას, ესაა **ჯამი, სასმისი, თასი...** ეს უკვე დარღვევაა იაკობის პრინციპისა. სხვა მაგალითი: მეორე „მიხედვით დედაენაში“ „მაშა“ შეიცვალა „შეშით“. რატომ? ბავშვმა არ იცის **მაშა** რა არისო. არადა, სადაც **შეშაა**, იქ **მაშაც** არის; ერთი თუ იცის, მეორეც ეცოდინება... ესაა სწორედ ცვლილება ცვლილებისათვის, რაც პრინციპულად ეწინააღმდეგება ი. გოგებაშვილის მეთოდს; ეს არაა გაუმჯობესება, ეს ხელყოფაა ძეგლისა... ესეც ვთქვათ: ერთ-ერთ „მიხედვით დედაენაში“ ოცამდე საანბანე სიტყვაა შეცვლილი „ავტორობისათვის“...

იაკობთან ბოლო შვიდ გაკვეთილზე საანბანე სიტყვის ნაცვლად ფრაზებია წარმოდგენილი (ორი ორსიტყვიანი და ხუთი სამსიტყვიანი), იმიტომ რომ, იაკობს მიაჩნდა: **„ხალისსაც ძლიერ უმატებს გაკვეთილს ეს ფრაზა... ადამიანს ახალისებს არა განმარტოებულები საგნები, არამედ მათი კავშირი... ენის სიცოცხლე იწყება ფრაზებიდან და რამდენადაც ადრე გადახვალთ ფრაზეზზე, იმდენად უფრო უკეთესია.“** ერთ-ერთ „მიხედვით დედაენაში“ ფრაზები მოხსენეს... აი, ამგვარი ცვლილებაა შეუსაბამო ძეგლთან, ანუ იაკობისეულ პრინციპთან...

ცვლილება უნდა ემსახურებოდეს „დედაენის“ განწმენდას შეცდომებისაგან, რადგან **„სახელმძღვანელო უნდა იყოს უშეცდომო;“** უმნიშვნელო შეცდომა საანბანე სახელმძღვანელოსთვის

არ არსებობს; „ისე საჭირო არასდროს არ არის ამ კანონის დაცვა, როგორც სწავლის დასაწყისში“ (ჩვენ მიერ მოყვანილი ყველა ციტატა ი. გოგებაშვილისაა). ერთი მარტივი მაგალითი სერიოზული ენობრივი შეცდომისა: იაკობისეულ ტექსტშია — „იას ყვავილი ასხია“; „მიხედვით დედაენაში“ აქ ერთყვავილიანი ია დახატეს... ეს სერიოზული გადახვევაა იაკობისეული მეთოდისა...

ასე რომ, ცვლილების შეტანა „დედაენაში“ აუცილებელია, მაგრამ არა ასეთი ცვლილებებისა... ამ ტიპის უზუსტობებზე ხანგრძლივი საუბარი შეიძლება; ეს ვიკიმართ დღეისათვის...

ჩვენი ღრმა რწმენით, კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს სისტემაში შემავალი სსიპ საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს შესაბამისმა კომისიამ „დედაენასთან“ მიმართებით თავისი ფუნქცია ვერ შეასრულა. მას საკონკურსოდ წარდგენილ სახელმძღვანელოთაგან ერთი უკეთესი უნდა შეერჩია და მისთვის უნდა მიეცა რეკომენდაცია; მას ყველა აქ ჩამოთვლილი პრინციპი (და სხვაც) უნდა გაეთვალისწინებინა და დაეცვა ეროვნული ძეგლი ხელყოფისაგან; მან იცის (ყოველ შემთხვევაში უნდა სცოდნოდა), რომ **კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლი შეჯიბრობითობის პრინციპს არ ექვემდებარება**; უნდა დაეცვა ეროვნული ძეგლის ინტერესი და არა კონკრეტული გამომცემლობისა თუ „ავტორებისა“... მაგრამ ასე არ მოხდა... რატომ? — ეს სხვა თემაა... ამიტომ სხვა გამოსავალი უნდა მოიძებნოს; ჩვენი აზრით:

არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ეროვნული ძეგლის „დედაენის“ (საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის იაკობ გოგებაშვილისეული მეთოდის) დაცვის, მისი სიცოცხლისუნარიანობის უზრუნველყოფის მიზნით **უნდა შეიქმნეს სახელმწიფო კომისია**, რომელიც დაკომპლექტდება პროფესიონალებით და მოამზადებს იაკობ გოგებაშვილის მიერ შედგენილ „დედაენას“ სასწავლო პროცესისათვის (ანალოგიისათვის გავითვალისწინოთ: „ვეფხისტყაოსნის“ ტექსტის დამდგენი მუდმივი სახელმწიფო კო-

მისია)... ასე გადავარჩინეთ და შევინარჩუნებთ უნიკალურ „დედაენას“. მითუმეტეს, როგორც აღვნიშნეთ ზემოთ, არსებობს ასეთი საერთაშორისო გამოცდილება: ცალკეულ ქვეყნებში გაქრობის საშიშროების ქვეშ მყოფი ელემენტის **დასაცავად იქმნება სპეციალური კომიტეტები...**

საკითხის ასე დასმა არ ნიშნავს იმას, რომ სხვას ეკრძალება ალტერნატიული საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენა; არის კიდევაც სკოლაში ასეთი სახელმძღვანელო (ჯგუფის ხელმძღვანელი ვ. როდონაია), რომელიც პირველ გაკვეთილზე „ა“ ასოს

„აკვარიუმი“ და „აქლემით“ ასწავლის; ოღონდ ასეთ სახელმძღვანელოს არ უნდა ერქვას „დედაენა“, რადგან „დედაენა“ იაკობის საავტორო სახელია (კომპოზიტორი მისი შექმნილია საგანგებოდ სახელმძღვანელოსათვის)...

ერთი რამის გათვალისწინებაც გვმართებს: 2016 წლიდან „ქართული ანბანის სამი სახეობის ცოცხალი კულტურა“ ნომინირებულია იუნესკოს ზოგადსაკაცობრიო კულტურული მემკვიდრეობის წარმომადგენლობით ნუსხაში. ამ ნომინაციის მნიშვნელოვან ნაწილადაა მიჩნეული „დედაენა“ — ქართული საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის იაკობ გოგებაშვილისეული მეთოდი! და: საერთაშორისო კონვენციების შესაბამისად, კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლთა დაცვა ხორციელდება ორ დონეზე — ეროვნულზე და საერთაშორისოზე! კეთილი ვინებოთ და დავიცვათ არამატერიალური კულტურული მემ-



კვიდრობის ძეგლთა მიმართ იუნესკოს კონვენციები, და ამით დავიცვათ „დედაენა“!..

მაგრამ სანამ სახელმწიფო ყოველივე ამის ორგანიზებას შეძლებს, ასე ვთქვათ:

„დედაენა“ – პირველი კლასის საანბანე სახელმძღვანელო – თუ იწყება „აი ია“-თი და შემდგომ გრძელდება გოგებაშვილისებურად, ამგვარი სახელმძღვანელოს ავტორი არის იაკობ გოგებაშვილი! არავითარი „გოგებაშვილის მიხედვით“!..

ცალკე თემაა ანბანის შემდგომი საკითხავი ნაწილი „დედაენისა“; მისი შედგენისას (განახლებისას) არსებითია **არ დაირღვეს** იაკობისეული ორი მთავარი პრინციპი: **ეროვნულობა და ზნეობრიობა!...**

გიორგი გოგოლაშვილი

იაკობ გოგებაშვილის საზოგადოების თანათავმჯდომარე

დანართი

ღვანელი იაკობ გოგებაშვილისა (ქირითაღი თუზისუკი)

1. იაკობ გოგებაშვილი (1840-1912) გამორჩეული პიროვნებაა XIX საუკუნის უდიდეს ქართველ მოღვაწეთა დასში. იგი იყო ღირსეული თანამედროვე დიმიტრი ყიფიანისა და ილია ჭავჭავაძისა; უპირველესი ფიგურა — ქართული ეროვნული განათლების სისტემის შექმნისა და განვითარების საქმეში; სანიმუშო პიროვნება — საზოგადოებრივი თუ პიროვნული ცხოვრების თვალსაზრისით, სამაგალითო — თავისი ადამიანური ღირსებებით.

იაკობ გოგებაშვილი დაიბადა და აღიზარდა მართლმადიდებელი მღვდლის ოჯახში; მისი ცხოვრების გზა — ეს იყო თავდადებული შრომისა და შეუპოვარი ბრძოლის გზა, ეს იყო ერისა და ქვეყნისათვის თავშენიერული მოღვაწის მონამეობრივი გზა. მთელი ეს გზა — წინააღმდეგობათა, დაპირისპირებისა და ბრძოლის გრძელი გზაა. იაკობის ადგილზე სხვას შეიძლება ან დასახული მიზნისათვის ელაღატა, ანდა პოზიცია შეეცვალა. იაკობი ვერ გატეხა წინააღმდეგობებმა და სიცოცხლის ბოლომდე ერთგული დარჩა დასახული მიზნისა და არჩეული გზისა — ქვეყნისა და ერის ღირსეული მსახურებისა...



2. იაკობ გოგებაშვილი გამორჩეული იყო, როგორც პიროვნება. იაკობი ასკეტურად ცხოვრობდა. იგონებენ, რომ იაკობი საოცრად მონესრიგებული პიროვნება იყო. საარაკო იყო მისი გულწრფელობა და ჭეშმარიტების სიყვარული. ჭეშმარიტებისათვის ბრძოლაში იგი იყო უკომპრომისო, დაუნდობელი, პირდაპირი, შეუდრეკელი, ურყევი და ბოლომდე შეუპოვარი. უფალი იაკობთანაა და მისი შემწეობით იგერიებს იაკობი მოჯარებულ მტერს... **იაკობი იბრძოდა მაშინ, როცა ამას მოითხოვდა ეროვნული ინტერესი და იმარჯვებდა კიდეც;** იტყოდა ხოლმე, „ისეთი მოკავშირის წყალობით, როგორიცაა სიმართლე, ერთხელაც არ დავმარცხებულვარო“...

იაკობისთვის უცხო იყო პიროვნული ამბიციია, თავისი საქმიანობით თავმონონება. **თავმდაბლობა** მისი უმთავრესი პიროვნული ღირსება იყო. იაკობ გოგებაშვილი იყო **დიდი ქველმოქმედი;** იაკობისთვის უცხო იყო ანგარება, პირადი განდიდება-გამდიდრებაზე ფიქრი, „სახსრის ტრფიალი“ და „კუჭის პრინციპი“ (იაკობის სიტყვებია).

3. იაკობ გოგებაშვილს სწამდა: **„საზოგადო ასპარეზზე მომქმედი ადამიანი მხოლოდ მაშინ ეწევა გულის წადილს და იმარჯვებს, როდესაც მას გამორკვეული აქვს გზა ცხოვრებისა და შემუშავებული აქვს გეგმა და პროგრამა მოქმედებისა, ერთი სიტყვით, აღჭურვილი არის ნათელი, განსაზღვრულის მიმართულებით და ამასთან მხნედ ახორციელებს ამ თავისს მიმართულებას, პროგრამასა“**... და იაკობი მთელი შეგნებული ცხოვრება ქმნიდა, ამუშავებდა და ახორციელებდა ამგვარ პროგრამას არა მარტო პიროვნულად თავისთვის, არამედ მთელი ერისათვის... მიაჩნდა, რომ „**მით უფრო საჭიროა ამისთანა განსაზღვრული, ნათელი მიმართულება მთელის ერისათვის, მეტადრე იმისთანა ერისათვის, რომელსაც ბრძოლა არსებობისათვის მეტად გასძნელებია საზოგადოდ უკუღმართთა გარემოებათა წყალობით**“

4. იაკობ გოგებაშვილის აზრით, ქვეყნის გადარჩენისათვის აუცილებელი პრინციპია, **„გაფუჩრქნეთ, გააძლიერეთ და ააყვა-**

ვეთ ყველა თქვენი ეროვნულნი, ანუ ნაციონალური ძაღნიო“. იაკობის აზრით, ჩვენს ეროვნულობას **ოთხი ბურჯი** („ნაციონალური ძაღა“) აქვს: **მამული, ენა, სარწმუნოება და ეროვნული სკოლა**.

იაკობ გოგებაშვილის უდიდესი ღვაწლი ისაა, რომ მან ქართველობას გაუცნობიერა არსი და მნიშვნელობა ამ ოთხი ეროვნული ბურჯისა და პირადი მაგალითი უჩვენა მათი უანგარო, თავდადებული მსახურებისა.

5. რა არის სამშობლო, მამული და როგორ უნდა ვემსახუროთ მას? — ეს უმთავრესი კითხვა იყო, რომელიც დასვა იაკობმა და უპასუხა კიდეც თეორიულადაც და პრაქტიკულადაც.

6. განსაკუთრებული ყურადღება გვინდა მივაპყროთ იაკობის შეხედულებებს ქართული ეკლესიის თაობაზე. თავის ნაშრომში „ქართული მიმართულება“ **იაკობი ვრცლად მსჯელობს ქართული ეკლესიის დანიშნულებაზე, მის როლზე და იმ პრობლემებზე, რომელიც იდგა იმჟამად ქართული ეკლესიის წინაშე**. იმ დროისათვის ამას სასიცოცხლო მნიშვნელობა ჰქონდა.

მისი აზრით, მთავარი **ბურჯი** ერის წარმატებისა არის ეკლესია. „მან ჩვენს ერში დანერგა ძლიერი სარწმუნოებრივი გრძნობა, მოჰფინა ველნი და მთანი მდიდარი ტაძრებით და მონასტრებითა, შეჰქმნა სასულიერო ლიტერატურა, შეაერთა ქართველებში ერთად მაცხოვრის და მამულის მხურვალე სიყვარული და თვით კავკასიონის მთებიც-კი გახადა ასპარეზად სახარების ძლევა-მოსილი ქადაგებისა. თუ საქართველომ მთელის თხუთმეტის საუკუნის განმავლობაში გაუძლო აუარებელს და მძლავრს მტრებს და კავკასიაში დიდი ადგილი დააჭერინა მართლ-მადიდებელს ქრისტიანობას, ამისათვის უაღრესად უნდა ვმადლობდეთ ქართულს ეკლესიასა“.

იაკობს სწამდა, რომ ეკლესია და სკოლა არის სათავე ხალხის ზნეობისა, ეთიკისა; ხოლო თვითონ ეთიკა, სპეტაკი ზნე საძირკველია ხალხის არსებობისა, სიმტკიცისა, კეთილდღეობისა, წარმატებისა.

მიაჩნდა, რომ „სარწმუნოება გულის სფერაა, ხოლო გულზე მოქმედებს მარტო დედა-ენა, ყოველი უცხო ენა აქ, როგორც ენა მესხიერებისა, უძლურია. როგორც პოეტობა არ შეიძლება უცხო ენაზე, ისე სარწმუნოებრივი გრძნობა“.

XIX საუკუნეში **გმირობის ტოლფასი იყო** ამის თქმა: „ყოველ-გვარი ცვლილება მხოლოდ მაშინ მოიტანს სანატრელს ნაყოფსა, როდესაც საქმე სათავეშივე გასწორდება და **ქართველი ეკლესიის მეთაურად გახდება ღვიძლი შვილი თავისი სამწყსოსი, რომელიც მოუღებს ბოლოს გადაგვარების პოლიტიკას და ჩვენს ეკლესიას ჩააყენებს სახარების კალაპოტში“.**

გმირობის ტოლფასი იყო იაკობის მიერ იმ საკითხის დაყენებაც (და არა მარტო დაყენება, დაჟინებული მოთხოვნა ქართულ და რუსულ პრესაში!), რომ საქართველოს ყველა სასწავლებელში **საღმრთო სჯული დედაენაზე უნდა ისწავლებოდეს.**

განსაკუთრებულია იაკობ გოგებაშვილის დამსახურება **სამრევლო სკოლებში ქრისტიანული სწავლების დამკვიდრებაში:** „დედაენას“ დაურთო საღვთისმეტყველო ნაწილი; **იაკობმა შეადგინა „საღმრთო ისტორია“.** იგი არის ავტორი „სასულიერო სწავლანისა“ (სწავლება წმინდა სამებაზე, ანგელოზებზე და უფლის 10 მცნებაზე). დიდად მნიშვნელოვანია **ი. გოგებაშვილის ნაშრომები „ქართველთა მოქცევა ქრისტიანობაზე“ და „წმინდა ნინო — ჩვენი განმანათლებელი“...**

საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს **იაკობ გოგებაშვილის დამოკიდებულება უდიდესი პიროვნების — ეპისკოპოს გაბრიელ ქიქოძისადმი.** იაკობი იყო სულიერი შვილი გაბრიელ ეპისკოპოსისა. მათი ურთიერთობა სემინარიიდან დაიწყო (გაბრიელი მასწავლებელი იყო იაკობისა) და გაგრძელდა გაბრიელ ეპისკოპოსის სიცოცხლის ბოლომდე. იაკობი ყველა მნიშვნელოვანი გადანყვეტილების მიღებისას მისგან იღებს რჩევასა და კურთხევას; გაბრიელ ეპისკოპოსი იცავს იაკობს გარეშე თუ შინაური მტრების შემოტევებისაგან; მაგალითად, ცნობილია, რომ იგი არაერთხელ დაუპირისპირდა ეგზარხოსს იაკობის გამო...

7. იაკობ გოგებაშვილის დიდი დამსახურებაა ისიც, რომ ქართული ეროვნული სკოლა ქართველობის, ქართული ეროვნულობის უმთავრეს ბურჯად გამოცხადდა.

როცა პედაგოგიკაში იაკობ გოგებაშვილის ღვაწლზე ვსაუბრობთ, უპირველესად მისი „დედაენა“ უნდა ვახსენოთ. გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ ქართულ სინამდვილეში „დედაენის“ მსგავსი სახელმძღვანელო არ შექმნილა.

1876 წლიდან იაკობ გოგებაშვილის „დედაენა“ იქცა ერთადერთ და შეუცვლელ საანბანე სახელმძღვანელოდ. რა სძენდა ძალას „დედაენას“? უპირველესად ეს იყო პირველი გაკვეთილი — ია, აი ია. დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას, ეს არის ქართულ სინამდვილეში ყველაზე დიდი მიგნება, ეპოქალური აღმოჩენა; ღვთისგან ბოძებული აზრი ავტორისა.

„დედაენის“ ღირსებაზე მეტყველებს ისიც, რომ 1960 წელს ვენესუელაში, ქალაქ კარაკასში, გამართულ მსოფლიოს ენათა საანბანე სახელმძღვანელოების გამოფენა-კონკურსზე იაკობ გოგებაშვილის „დედაენის“ პრინციპებით შედგენილმა სახელმძღვა-

ნელომ გაიმარჯვა; 1976 წელს ამ წიგნს ქართველმა ხალხმა 100 წლის იუბილე გადაუხადა; 1981 წელს — ძეგლი დაუდგა; ხოლო 2014 წელს მიენიჭა არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ეროვნული ძეგლის სტატუსი.

8. ქართული პედაგოგიკის ისტორიაში ფასდაუდებელია იაკობ გოგებაშვილის სახელმძღვანელოს — „ბუნების კარის“ — როლი. ასევე უდიდესი როლი შეასრულა ეროვნული



სკოლის განვითარებაში მისმა სახელმძღვანელომ „რუსსკოე სლოვო“ და დამხმარე სახელმძღვანელოებმა — „კოკორი“, „კუნწულა“, „ხომლი“, „აკიდო“, „კონა“ თუ მხატვრულმა ნაწარმოებებმა.

9. იაკობის აზრით, ერთ-ერთი მთავარი ბურჯი ერის აღორძინებისათვის გახლავთ სამშობლო ენა; „ერის განვითარება პირდაპირ დამოკიდებულია ენის განვითარებაზე“.

იაკობ გოგებაშვილმა თავისი სახელმძღვანელოების წყალობით პრაქტიკულად შეძლო სრულიად საქართველოს მასშტაბით ერთიანი ქართული სალიტერატურო ენის დამკვიდრება. იაკობ გოგებაშვილის „დედაენამ“ ახალი ქართული სალიტერატურო ენის ჩამოყალიბებაში, განვითარებასა და დამკვიდრებაში ისეთივე როლი შეასრულა, როგორც ბიბლიურ წიგნთა თარგმანებმა ძველი ქართული სალიტერატურო ენის ჩამოყალიბებასა და განვითარებაში.

XIX საუკუნეში არსებულმა იმპერიულმა ეროვნულმა პოლიტიკამ ერთიან სალიტერატურო ენას საფრთხე შეუქმნა. რუსულმა იმპერიამ დაიწყო ინსპირირება მეგრულ და სვანურ ენებზე სკოლების გამართვის აუცილებლობისა. ეს მცდელობა მიმართული იყო უპირველესად ქართველთა ეროვნული დაშლისა და დაქუცმაცებისაკენ. იაკობ გოგებაშვილი აქაც, როგორც ყოველთვის, თავის სიმაღლეზე აღმოჩნდა.

10. იაკობ გოგებაშვილი არის ავტორი და ერთ-ერთი სულისჩამდგმელი იდეისა — დაარსებულყო ქართველთა შორის წერაკითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება;

იაკობ გოგებაშვილი იყო ინიციატორი ქართული ზეპირსიტყვიერების ნიმუშების შეკრებისა; იგი იყო ერთ-ერთი ინიციატორი და ორგანიზატორი ქართული ხალხური სიმღერების შეკრებისა და ნოტებზე გადაღებისა.

11. როგორც ითქვას, ეროვნული საქმისათვის ბრძოლაში იაკობ გოგებაშვილი უპირველესი თანამებრძოლია წმინდა ილია მართლისა; მისი იდეების გამტარებელი და ხორცშემსხმელი.

გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ ქვეყნისათვის უმძიმესი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მდგომარეობის უამს საქართველოს ღმერთმა წმინდა ილია მართალი და იაკობ გოგებაშვილი მოუვლინა შემწედ და მფარველად.

* * *

იაკობ გოგებაშვილის ღვანლის, ცხოვრების გზისა და პიროვნული თვისებების გათვალისწინებით **იაკობ გოგებაშვილის საზოგადოებამ 2010 წელს მიმართა უწმინდესსა და უნეტარესს, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს, მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსს და ბიჭვინთისა და ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტს ილია II-ს და საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის საპატრიარქოსთან არსებულ წმინდანად კანონიზების კომისიას**, რათა უწმინდესი სინოდის წინაშე დაესვათ **იაკობ გოგებაშვილის წმინდანად კანონიზების** საკითხი. იმედს ვიტოვებთ, ეს საკითხი განხილული იქნება უწმინდესი სინოდის მიერ.

ცხოვრების გზა იაკოვ გომეზაშვილისა

ძირითადი თარიღები

დაიბადა 1840 წლის 15 ოქტომბერს სოფელ ვარიანში (ახ. სტ. 27 ოქტომბერს).



მამა — სიმონ გოგებაშვილი, ვარიანის ღვთისმშობლის ეკლესიის მღვდელი;

დედა — მაგდანა კალმახელიძე;

უფროსი ძმები — ივანე და დიმიტრი;

უმცროსი და-ძმები

— ანდრია, ზაქარია, ალექსანდრე, მარიამი და ეფემია.

1848 წელს უფროს ძმას ივანეს სასწავლებლად მიჰყავს გორის სასულიერო სასწავლებელში.

1849 წელს გადაიყვანეს თბილისის სასულიერო სასწავლებელში.

1855 წლის ივნისში პირველ მოწაფედ ამთავრებს თბილისის სასულიერო სასწავლებელს; სექტემბერში შეჰყავთ თბილისის სასულიერო სემინარიაში.

1861 წლის ივლისში პირველი თანრიგით ამთავრებს სემინარიას და სახელმწიფო ხარჯზე იგზავნება კიევის სასულიერო აკადემიაში. „სუსტი აგებულების გამო“ ექიმები არ ურჩევენ რუსეთში წასვლას. იაკობი: „მე ძალიან მწყუროდა მაღალი განათლება და წასვლის სურვილი განვაცხადე“...

ივლისში ქუთაისში ჩადის და თავისი მოძღვრისგან — ეპისკოპოს გაბრიელისაგან (ქიქოძე) იღებს კურთხევას. გადაწყდა სასწავლებლად წასვლა.

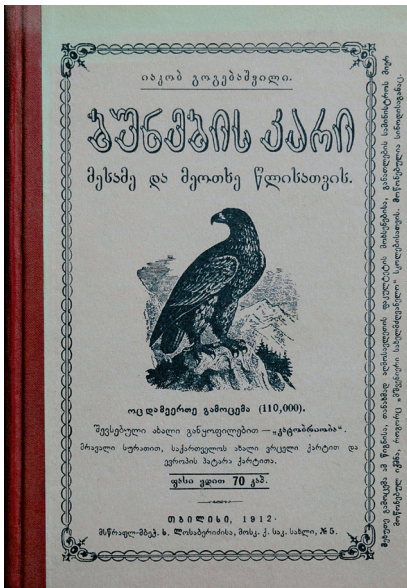
ავვისტოში ჩავიდა კიევში; „მისაღები გამოცდები თავმონა-ფედ დაიჭირა“ და სტუდენტი გახდა.

1863 წელს ჯანმრთელობის გაუარესების გამო იძულებულა დაბრუნდეს საქართველოში. მიუხედავად კიევის სასულიერო აკადემიის შუამდგომლობისა, სამსახურს ვერ იწყებს. რამდენიმე იმედგაცრუება...

1864 წელი: 15 იანვარი — ინიშნება თბილისის სასულიერო სასწავლებლის მეორე კლასის მეორე მასწავლებლად; იანვრის ბოლოს — მეოთხე კლასის მეორე მასწავლებლად; 16 თებერვალს — შეთავსებით „სახელმწიფო ხარჯზე მყოფი უსულგულო მონაფეების სამეთვალყურეო ოთახის ზედამხედველად“; სექტემბერში ინიშნება სემინარიის ზედამხედველის თანამდებობის აღმსრულებლად...

1865 წელს გამოსცემს სახელმძღვანელოს: „**ქართული ანბანი და პირველი საკითხავი წიგნი მოსწავლეთათვის**“.

1866 წელს ინიშნება სემინარიის ბიბლიოთეკარად.



1868 წელს ირჩევენ სასულიერო სასწავლებლის ზედამხედველად. გამოსცემს წიგნს „**ბუნების კარი**“.

1872 წელს პეტერბურგიდან ჩამოსული კომისია იკვლევს სემინარიის საქმიანობას და მისი წარდგინებით კარგი მუშაობისთვის იაკობს — სემინარიის ზედამხედველს — აჯილდოებენ... თუმცა ამავე დროს სასულიერო სასწავლებელში აკრძალეს „ბუნების კარი“...

1873 წლის ოქტომბერში პეტერბურგელი რევიზორი

კერსკი ამონუმებს სასწავლებელს (იაკობი ავადაა ამ დროს); უარყოფითად აფასებს სემინარიის მუშაობას, „იაკობს სწამებს ათეისტობას, სეპარატიზმსა და რუსოფობიას“. ავადმყოფობა გრძელდება. იაკობი საავადმყოფოში მოხვდა. ნოემბერ-დეკემბერში იგი შეიყვანეს „საზოგადოებრივი სამსახურისთვის არასაიმედოთა სიაში“ და **სამსახურიდან დაითხოვეს**.

1974 წელს, ნ. ცხვედაძის ცნობით, დაწვა განათლების მონომოზანი, ნამსახურის სია, რომ „შემდეგ როდესმე არ გაღვიძებოდა სურვილი სახელმწიფო სამსახურში შესვლისა და ხელი არ შეშლოდა ქვეყნის სამსახურში“. სასულიერო სასწავლებელში ისევ აიკრძალა „ბუნების კარის“ გამოყენება. გამოდის იაკობის მიერ შედგენილი „**საყმანვილო კონა** პირველდანიყებითი მოთხრობებისა ბუნების მეცნიერებიდგან“ (II გამოცემიდან — 1884 წ. — „კონა“).

1875 წელს სოხუმშია; მკურნალობს და მუშაობს „დედაენაზე“; შემდეგ ბრუნდება ვარიანში და ამთავრებს „დედაენას“.

1876 წელს გამოდის **„დედაენა ანუ ანბანი და პირველი საკითხავი წიგნი სახალხო შკოლებისათვის“**.

იაკობი არის ერთ-ერთი ავტორი „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ დაარსების იდეისა. მუშავდება საზოგადოების წესდება. „იაკობის წინადადებითა და დაჟინებითი მოთხოვნით შეაქვთ ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მუხლი — სკოლებში სწავლების დედაენაზე წარმოების შესახებ“.



1878 წელს აარსებს საბავშვო წიგნების სერიას „**პატარა ბიბლიოთეკა**“. იაკობის თაოსნობითა და უშუალო მონაწილეობით

წიგნად გამოდის „სამშობლო ხმები. ყმანვილებისათვის სამღერავი სახალხო სიმღერები გარდაღებული ნოტებზედ ერთ-სამ და ოთხ ხმათათვის. შედგენილი მ. მაჭავარიანისა“.

1879 წელს დაარსდა „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება“; იაკობი საზოგადოების გამგეობის წევრია.

1880 წლიდან არის „ვეფხისტყაოსნის“ შემსწორებელი სარედექციო კომისიის წევრი.

1883 წელს გამოდის ი. გოგებაშვილის მიერ შედგენილი ლექსთა კრებული „ხომლი ანუ რჩეულ ლექსთა კრება მოზრდილთათვის“; მოთხრობათა კრებული „კუნწულა ანუ მოთხრობანი მოზრდილი ყრმათათვის“.



სახმარებელი. IX გამოცემა (I-VIII გამოცემები გამოდიოდა სახელწოდებით „ქართული ანბანი და პირველი საკითხავი წიგნი მოსწავლეთათვის“ —1865-1877 წწ).

1888 წ. გამოდის რუსული ენის სახელმძღვანელო „რუსსკოე სლოვო“.

1894 წელს გაიმართა პოლემიკა იაკობსა და აკაკი წერეთელს შორის ენობრივ საკითხებზე. პოლემიკაში მონაწილეობა მიიღეს: ს. ხუნდაძემ,

1884 წელს გამოდის „დედანი ქართული წერისა“.

1885 წელს გამოდის „კოკორი ანუ ანბანი და პირველი საკითხავი წიგნი, სახლობაში



პ. ჭარაიამ, კ. დოდაშვილმა, გ. წერეთელმა, ს. მუხიანელმა, ე. რამიშვილმა. წერილები იბეჭდებოდა „კვალში“, „ივერიასა“ და „მოამბეში“.

1906 წლიდან „დედაენა“ გამოდის ორ წიგნად: საანბანე ნაწილი და საკითხავი ნაწილი.

1907 წელს იაკობი გამოდის ინიციატივით, დაარსდეს ილიას ფონდი.

1911 წელს იბეჭდება „**რუსსკოე სლოვოს**“ პირველი ნაწილის მე-20 გამოცემა.

1912 წელს იბეჭდება: „**ბუნების კარის**“ 21-ე გამოცემა; „**დედაენის**“ I ნაწილის 33-ე გამოცემა; „**დედაენის II ნაწილის**“ 27-ე გამოცემა; „**რუსსკოე სლოვოს**“ II ნაწილის მე-15 გამოცემა...

მძიმედ დაიწყო 1912 წელი. იაკობი ავადმყოფობს...

3 იანვარს იაკობი ასეთ წერილს უგზავნის ლუარსაბ ბოცვაძეს: „ძნელი ლუარსაბ! გეთაყვა, ნიკოს [ლოლობერიძე] დაკრძალვის შემდეგ ინახულე დეკანოზი ტალაკვაძე და სთხოვე ჩემ მაგიერ, — ლოლობერიძის გვერდით



საფლავის ადგილი გზის პირად ჩემთვის დასტოვოს იმავე სიდიდის, რა სიდიდეც აქვს ნიკოს საფლავის ადგილსა. ამასთანავე შემატე ცოცხლის, რა ელირება ეს ადგილი და ისიც, ფული ახლავე უნდა გადავიხადო, თუ საკმარისია ბე მივცე. ლოლობერიძის საფლავის და ჩემის საფლავის შუა უნდა დარჩეს მხოლოდ ვინრო გასავალი, რათა ჩვენ შორის ვინმე ოხერი არ ჩაეჩხიროს“...

14 მარტს ილია ნაკაშიძის, დიმიტრი დუმბაძის და გრ. ბურჭულაძის თანდასწრებით ადგენს ანდერძს. ანდერძის აღმსრულებლად ნიშნავს ფილიპე გოგიჩაიშვილს, ვალერიან გუნიას, ნიკო ლომოურს, შიო დედაბრიშვილსა და სოფრომ მგალობლიშვილს.

აპრილის ბოლოს იაკობს ავადმყოფობა უძლიერდება.

2 მაისს იაკობი ადგენს ორ ანდერძს: **პირველში** თავის ლიტერატურულ და პედაგოგიურ ნაღვანს გადასცემს წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას გარკვეული პირობით; **მეორე** ანდერძით მთელ თავის ქონებას ანაწილებს საზოგადოებრივ ორგანიზაციებზე და კერძო პირებზე. ზემოდასახელებულ აღმსრულებლებს დაემატა ექვთიმე თაყაიშვილი და ანდრია ლულაძე.

მაისის შუა რიცხვებში ავადმყოფის მდგომარეობა გაუმჯობესდა...

30 მაისი — ავადმყოფის მდგომარეობა გაუარესდა...

31 მაისი — საღამოს იაკობი მეტყველებასა და გონებას კარგავს...

1 ივნისი — საღამოს 6 საათზე იაკობი გარდაიცვალა...

2-9 ივნისი — სულის მოსახსენიებელი პანაშვიდები ბინასა და ქაშვეთის ეკლესიაში...

10 ივნისი, კვირა — დასაფლავება დიდუბის პანთეონში...



* * *

1940 წლის ოქტომბერი — გადასვენება მთანმინდის პანთეონში.

1960 წელი — ვენესუელის დედაქალაქ კარაკასში გაიმართა მსოფლიო ენების საანბანე სახელმძღვანელოების საერთაშორისო გამოფენა-კონკურსი. იაკობ გოგებაშვილის მეთოდით შედგენილმა ქართულმა საანბანე სახელმძღვანელომ — „დედაენამ“ — პირველი პრემია და საპატიო მედალი დაიმსახურა.

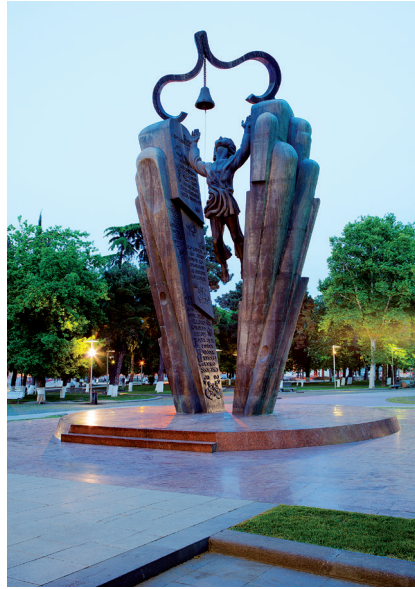
1976 წელი — ი. გოგებაშვილის „დედაენას“ გადაუხადეს 100 წლის იუბილე.

1981 წელი — თბილისში დაიდგა „დედაენის“ ძეგლი (მოქანდაკე ე. ამაშუკელი).

2013 წლის 12 მარტი — „დედაენას — ქართული საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის იაკობ გოგებაშვილისეულ მეთოდს“ მინიჭა **არამატერი-ალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის** სტატუსი;

2014 წლის 14 აპრილი — საქართველოს მთავრობის

დადგენილებით არამატერიალურ კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლს „დედაენას — ქართული საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის იაკობ გოგებაშვილისეულ მეთოდს“ განესაზღვრა **ეროვნული მნიშვნელობის კატეგორია**.



წყარო: **ი. გორგაძე, ნ. გურგენიძე, მ. საჯაია**, იაკობ გოგებაშვილი (ცხოვრებისა და შემოქმედების მატინე. ბიობიბლიოგრაფიული ქრონიკა. 1840-1912), თბ., 2003.

* * *

გარდა გზადაგზა მითითებული ლიტერატურისა, ნიგნაკის წერისას გამოვიყენეთ:

ზ. ბოცვაძე, იაკობ გოგებაშვილი, თბ., 1991

გ. გოგოლაშვილი, „დედაენა“ — ძეგლი სამარადისო, თბ., 2011

გ. გოგოლაშვილი, ღვანლი და ნუთისოფელი იაკობ გოგებაშვილისა, თბ., 2012

გ. გოგოლაშვილი, სიბრძნე იაკობისა, თბ., 2015

შ. გოზალიშვილი, ერის დიდი მოამაგე, თბ., 1990

იაკობის სამრეკლო, (წერილებისა და მოგონებების კრებული), თბ., 1990

იაკობ გოგებაშვილის საზოგადოების I სამეცნიერო კონფერენცია, 2008 წლის 27 ოქტომბერი, თემა: **იაკობის „დედაენა“ და თანამედროვე ქართული სკოლა**; მასალები, თბ., 2008

დ. კასრაძე, იაკობ გოგებაშვილი, თბ., 1940

დ. ლორთქიფანიძე, დიდი ქართველი პედაგოგი იაკობ გოგებაშვილი, თბ., 1948

რ. ჩხეიძე, ბურჯი ეროვნებისა, თბ., 2007

Iakob Gogebashvili and his "Dedaena"

(An Alphabet Textbook of the Georgian Language)

(abstract)

"Dedaena" — the method of composing a Georgian alphabet textbook by Iakob Gogebashvili is **a national monument of intangible cultural heritage!** This monument is a significant component of the nomination "Living Culture of the three writing systems of the Georgian alphabet" that has been inscribed on the UNESCO's Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity.

What is "Dedaena" — the method of composing a Georgian alphabet textbook by Iakob Gogebashvili? Who was Iakob Gogebashvili and what is his contribution to Georgia and the Georgian language? The book deals with all the above-mentioned issues.

I. The life and deeds of Iakob Gogebashvili

1. Iakob Gogebashvili (1840-1912) is a distinguished personality among XIX century's greatest Georgian public figures. He was a luminary contemporary of Ilia Chavchavadze; the prominent figure of the process of creating and developing the Georgian educational system; the role model regarding his public or personal life and an exemplary man by his own personal qualities.

Iakob Gogebashvili was born and raised in a family of an Orthodox Christian priest. He led a life full of devoted work and perseverant fight, a life of martyrdom of a selfless man for his nation and motherland. This path was a lengthy way filled with resistance, controversy and fight. If other people had to go through similar hardships, they would have given up their goals or changed the attitude. However, Iakob wasn't broken by the contradictions and till the end of his life remained devoted to the goals set by himself and served as a faithful servant to his country and nation.

2. Iakob Gogebashvili had a distinguished personality. He lived an ascetic life. His contemporaries remember him as a remarkably responsible person.

His sincerity and love of the truth was mythical. While fighting for truth, he acted without any compromises and was merciless, straight, unbending, steadfast and perservarant. God was on Iakob's side and with his help Iakob was able to repel the numerous enemies. Iakob fought when the national interests demanded this and he always won the battle; he always said "with the grace of an ally like truth, I have never lost the fight..."

Iakob was a humble man, neither was the pride inherent to him. Modesty was his main personal dignity. Iakob Gogebashvili was a great philanthropist. He was far from any kind of personal ambitions, self complacency, desire to become rich, love of money and the "the principle of pleasing one's own stomach" (Iakob's own words).

3. Iakob Gogebashvili believed that "a person, acting within the public arena reaches his own goals and becomes victorious only if he has the way of his life clearly determined and has drawn out a plan and a program for action, only if he has got a definite plan how to reach his goals and follows it in good faith..." And all his life Jacob created, processed and realized such programs not only for himself personally but for the whole nation. He considered that clear directions were required for a nation, particularly for the nation which had had much trouble struggling for the existence due to unlucky circumstances.

4. In Iakob Gogebashvili's opinion, for the survival of the country, the principle of "developing, strengthening and flourishing all your national forces" should be pursued. Iakob believed that our national identity relies on the four pillars — "the national driving forces" — motherland, language, national school and religion.

Iakob Gogebashvili's greatest contribution is that he made Georgian people realize the essence and importance of these four national pillars and showed them how to serve them faithfully and selflessly on his personal example.

5. What is Motherland and how do we have to serve it? — These were the main questions which Iakob asked and answered both theoretically and practically.

6. We'd like to pay a special attention to Iakob's views on the Georgian church. In his work "The Georgian Direction", Iakob Gogebashvili widely discusses the function of the Georgian church, its role and the problems which the Georgian church faced at that time. All these were of a vital importance in the period.

In Iakob's opinion, the main foundation stone for the success of a nation is the Church as "it established a strong sense of faith within our nation, built many churches and monasteries, created the ecclesiastical literature, combined the love of Our Savior and the love for motherland in Georgian people and made the Caucasus Mountains the arena for the victorious preaching of the Gospel. As the Georgian church was able to stand the numerous and fierce attacks of the enemies and to spread Christianity widely within the Caucasus, we have to be greatly thankful to it".

Iakob believed that church and school are two foundations for the morale of people while ethics and honesty are crucial for the existence, integrity, prosperity and overall success of a nation.

Gogebashvili considered that "the heart is where faith belongs to, and the heart is affected only by a mother tongue and all the other foreign languages do not possess the equal power. Just like one can't write a poetry in a foreign language, the same can be said about the feeling of religious belonging".

Expressing such an opinion in the 19th century was equal to heroism: "every kind of change will bring the desired result only when all is set right from the very beginning and the leader of the Georgian church is a genuine and honest son of his nation who will put an end to the policy of degeneration and will return our church to the path of the Gospel". Raising a question by Iakob (or insisting on it in both the Georgian and the Russian press!) that in every school of Georgia the divine law should be taught in the Georgian language was equal to heroism as well.

Iakob Gogebashvili made an enormous contribution to including orthodox Christian teaching into the curriculum of schools: for this he added the theological part to his "Dedaena" (the mother tongue); Iakob also composed "The Divine History" and authored "Religious Teachings"

(teaching about the holy trinity, angels and 10 commandments). I. Gogebashvili's works "On Conversion of Georgians to Christianity" and "Saint Nino — Our Enlightener" are of a great importance as well.

Iakob Gogebashvili's attitude towards one of the greatest personalities of his time — catholicos Gabriel Kikodze — is worthy of a special consideration. Iakob was a spiritual son of Gabriel Kikodze. They met at the seminary where Gabriel was Iakob's teacher and their relationship continued until the death of Gabriel. While making important decisions, Iakob would ask for Gabriel's advice and blessing; Gabriel would defend him from the attacks of foreign or domestic enemies; for instance, it's known that he contradicted the Exarchos many times because of Iakob.

7. One more big merit of Iakob Gogebashvili is that he announced the Georgian national school as the pillar of the Georgian national identity.

When we talk about Iakob Gogebashvili's contribution to pedagogy, we should mention, first and foremost, his "Dedaena". It can be claimed without exaggeration that in reality, "Dedaena" exceeds any textbook in its importance.

From 1876, Iakob Gogebashvili's "Dedaena" became the only and indispensable alphabetic textbook. What made it so powerful? First and foremost, it was the first lesson — "Ai ia", which means "this is a violet". It can be argued that this is the greatest finding in the Georgian reality, an epochal finding, the sign given from God.

The fact that in 1960 in Caracas, Venezuela, on the exhibition-contest of alphabetic textbooks of the World's languages, the textbook composed according to Iakob Gogebashvili's principles became the winner, speaks of the dignity of "Dedaena". In 1976, Georgian people celebrated the 100th anniversary of this book; in 1981 the statue dedicated to it was erected; and in 2014 it was given the status a national monument of non-material cultural heritage.

8. In the history of Georgian pedagogy, the role of Iakob Gogebashvili's textbook "The Gateway into Nature" is invaluable. His textbook "The Russian Word" and the textbooks — "Kokori", "Kuntsula", "Khomli",

"Akido", "Kona" and his literary works made the greatest contribution in the development of the national school.

9. In Iakob's opinion, one of the main pillars in the process of the revival of a nation is the national language; and the development of a nation depends on the development of its own language.

Iakob Gogebashvili, with the help of his books, managed to spread the Georgian literary language across Georgia. Iakob Gogebashvili's "Dedaena" played a similar role in the formation, development and dissemination of the new Georgian literacy language, as the translation of Biblical books in the formation and development of the old Georgian literary language.

The imperial national policy pursued in the 19th century was the threat for the united Georgian literary language. The Russian empire started to inspire the need of establishing schools in which the languages of tuition would be Megrelian and Svan. This attempt was primarily directed towards the disintegration and breaking up of the Georgian national spirit. Iakob Gogebashvili, as always, happened to be on a par with the demand.

10. Iakob Gogebashvili is the author and one of the inspirers of the idea of establishing the Georgian literacy society. Iakob Gogebashvili was one of the initiators of collecting Georgian folk literature as well as the Georgian national folk songs and notating them into the music system.

11. As mentioned above, while fighting for national issues, Iakob Gogebashvili was a dedicated follower of St. Ilia the Righteous and helped him to realize his ideas.

Without any exaggeration it can be stated that in the most difficult socio-political period for the country, God sent Ilia Chavchavadze and Iakob Gogebashvili to Georgia as helpers and guardians of their motherland.

II. "Dedaena" — An Irreplaceable Alphabet Textbook of the Georgian Language

The textbook of the Georgian alphabet "**Dedaena**" was first published in 1876 by Iakob Gogebashvili. In 1925, the 45th edition of the book was released. From 1925 onwards the textbooks based on the method of alphabetic textbooks suggested by Gogebashvili have been published in Georgia. Practice has revealed that "**Dedaena**" has actually crossed the boundaries of being only an ordinary textbook and it has long become a public value. The term "**Dedaena**", coined for the purpose of usage as a title of this book by Iakob Gogebashvili, has become a generally accepted term for both: an alphabet textbook and the mother tongue.

The national-specific and cultural significance of I. Gogebashvili's "Dedaena" is immense. The book has served as a textbook to many Georgian generations thus assisting them to get acquainted with reading and writing skills and to become literate. The role of "Dedaena" in the process of spreading light of literacy and integrating the Georgian nation is inestimable. "Dedaena" is perceived by Georgians as a tool used for maintaining their national identity and it's often considered to be equal to "The Knight in the Tiger's Skin" by Shota Rustaveli. In fact, "Dedaena" has become a point for reference to the Georgian literary language norms and the model for the pure Georgian language throughout Georgia. The opinion expressed by a prominent Georgian poet Grigol Abashidze is generally shared by Georgian people: "It can be said that the significance of "Dedaena" is on par to any greatest contribution, made by our ancestors to the spiritual treasury of our nation".

Iakob Gogebashvili's method of composing the Georgian alphabet textbook "Dedaena" is unique and it precisely reflects the nature of the Georgian language.

"Dedaena" is based on the combination of analytic and synthetic methods of phonics.

The method used by Iakob Gogebashvili relies on the natural and stress-free method of teaching reading and writing skills, gradual and easy transition from the known to the unknown.

The milestone for I. Gogebashvili's method is the first alphabetical word "ia" (a violet). Selecting this word from the rich vocabulary of the Georgian language to be brought into the first lesson is the author's epochal discovery.

Before and after I. Gogebashvili, there have been almost twenty attempts to create a new Georgian alphabet textbook. The advantage of the one composed by I. Gogebashvili, in the first place, is determined by the topic of the first introductory lesson.

The fundamental merits of the method employed by I. Gogebashvili are as follows:

1. The first lesson of teaching, reading and writing in Georgian: "ia (a violet). ai (this is). ai ia (this is a violet)".

a) Both words ia and ai have simple structures, consist of only two vowel letters and are easy to read and pronounce.

b) Vowels a and i predominate over other vowels regarding the frequency of usage. The vast majority of Georgian words contain either one of the sounds, or both.

c) The word ia comprises two syllables i and a. Each syllable includes one vowel and is easy to pronounce.

d) Two vowels a and i create two words ai and ia which make up a phrase: "ai ia" (this is a violet). Perceiving and remembering this phrase is much easier for children than that of separate words; "Enjoyability of the lesson is greatly increased by this phrase... A man is encouraged not by only perceiving objects separate from each other but by their connection as well. The life of the language begins with phrases and the sooner one starts using them the better. This secret, the significance of the reading skills, is only understood in this way" (I. Gogebashvili).

e) The object, described by this word ia (a violet) is a widely spread and favorite flower, especially for children (I. Gogebashvili).

f) From an aesthetic point of view, both the word and the object described by this word are attractive.

g) Many children's favourite poems have been composed on ia (a violet).

h) Many songs have been composed on ia. "Generally, the song is righteously considered as the heart and soul of school in our time. It develops the ear of a child and introduces him to harmony, it softens his rudeness and increases tenderness and neatness in his heart and makes his nature more noble" (I. Gogebashvili).

i) ia is easy to paint and is easily recognized by a child, as the connection between the word and the painting is absolutely clear. "A painting makes the content eminent, it gives a book a new life and increases the degree of its enjoyability... With the help of the painting, a child converts a half knowledge to a full knowledge, a vague idea into a clear one, an incomplete image of object into a complete one" (I. Gogebashvili).

j) Even if a child isn't used to reading, and in the process of acquiring this skill, they make a mistake and read left to right, instead of reading right to left, being a palindrome, "ai ia" will still read in the same way.

Iakob Gogebashvili also maintains that „this kind of beginning has a crucial meaning for the ultimate success... As far as we know, no any other alphabet textbook possesses such a clear beginning and this is because no other language, besides Georgian, allows the educators to start a textbook with such a simple and complete first lesson.

Inability of finding such a perfect and simple first lesson comes from the properties and imperfectness of other languages. For instance, Armenian teachers sought for such a convenient word in their language as ia (a violet) in order to start their alphabet textbook with it, but they couldn't find one..."

In the author's opinion "the first lesson of the alphabet textbook "Dedaena" completely satisfies all kinds of teaching requirements and it has to be regarded as an ideal lesson. This has to be ascribed to the refinement of the Georgian language and not to our mastery" (I. Gogebashvili).

2. According to I. Gogebashvili's method of composing an alphabet textbook, each of the alphabetical words is selected very carefully and describes an object the child is familiar with. Each object is aesthetically

attractive and easy to be painted ("with the help of pictures, children first recognize the object and then its name, which is written under its icon" (I. Gogebashvili). The letters introduced at every next lesson reveal graphical closeness with the previous letters (a, i and t...). Each word made up by the letters is easy to divide into syllables and a newly introduced letter is easily separated from the syllable (in the alphabetical word, the complex cluster of consonants is avoided). This has been the principle of composing the second and other consecutive lessons of "Dedaena": titi (a finger), saati (a clock), txa (a goat), toxi (a hoe), xe (a tree), uto (an iron), Zua (a horsehair).

3. A special significance is given to the principle of selection and arrangement of words within the text. Each word is known or is easy to understand for children living in all the regions of Georgia. As is known, while creating the textbook, the author consulted famous public figures and experts among whom there was a prominent Georgian poet - Akaki Tsereteli.

4. Beginning from the second lesson, one new letter is introduced at each lesson. The main principle of selection and introduction of letters is as follows: "one difficulty is to be tackled at one lesson". Because of this, titi (a finger) is introduced at the second lesson and this is classed to be a very interesting finding: with its outline, the letter t is close to i and a. In addition, the object denoted by it (a finger) is also very familiar to pupils. Addition of t to the familiar letters a and i makes four new words: a-ti (ten), ti-ta (grapes), ta-ti (a paw), ti-ti (a finger). This arrangement of words corresponds to the main principle ("from the known to the unknown"). All the following words begin with the syllable in which the previous word ends which makes the process of reading much easier" (I. Gogebashvili).

5. According to Iakob Gogebashvili's method of composing Georgian alphabet textbook, the sequence of introducing and teaching the letters is also of a great importance. According to this method, the main principle employed while teaching the sequence of letters is based on the simplicity or difficulty of pronunciation (from the simple to the difficult); the typology and syntagmatic qualities of sounds, the frequency of sound usage, the knowledge of the object containing the sound and the degree

of easiness of painting the object itself, the graphical outline of the letter and frequency of its usage in words and phrases (I. Gogebashvili).

6. According to Iakob Gogebashvili's method, alphabet textbook has to be "a lingual manual". This textbook has to be constructed in a way which not only teaches the mother tongue but makes pupils fall in love with it. "Here, each newly introduced word should be repeated several times at the following lesson which will imprint it on the child's memory". „The textbook has to be faultless"; an insignificant mistake for an alphabetic textbook does not exist. "This rule has to be especially observed at the beginning of the learning process" (I. Gogebashvili).

7. According to the general principles of composing alphabet textbooks, the model textbook has to comply to the following rules: "It should be rich in the appropriate writing material; it should include a number of basic ideals and values... It has to be a textbook for both reading and writing skills; it has to satisfy the demands of the people from Eastern and Western regions of Georgia as well as the demands of both, secular and parochial schools, and it has to facilitate the integration of different regions of our country" (I. Gogebashvili). The textbook should not be composed mechanically, and has to support a child's intellectual development... According to Iakob Gogebashvili, a textbook based on this method will help "to enhance the people's education".

8. In Iakob Gogebashvili's opinion, an alphabet textbook should pay a special attention to the technical side of the book: to the size and alternation principles of fonts, to the intervals between letters, words, lines, as well as to the intervals between titles, subtitles and texts. This is crucial for protecting the child's eyesight.

9. While teaching, a special attention is to be paid to the writing technique, calligraphy, to the principle of drawing letters. Preference should be given to the traditional "straight and correct" writing style over the "slanting" writing style. "Reading a slanting handwriting is difficult and harmful for the eyesight. A straight handwriting is as easy to read as a printed text". "Here, we have to consider graphical characteristics of the Georgian letters (in contrast to Latin) as well as the fact that a body is in a normal, upright

position while writing straightly, whereas while writing slanting letters, it acquires an unnatural position which is "harmful for the body, especially during the childhood, when the body is growing and needs to establish good posture. And in general, aesthetic side, beauty, is the matter of the utmost importance in writing" (I. Gogebashvili).

10. The method introduced by Iakob Gogebashvili aims to bring up a person of high moral standards; Gogebashvili maintains that moral and ethical principles should be observed in the process of composing an alphabetic textbook, because both the "ethics and blameless moral serve as the foundation for the nation's existence, strength and prosperity" (I. Gogebashvili).

11. In Iakob Gogebashvili's opinion, the alphabet textbook of the Georgian language "enhances the Georgian national spirit in all the pupils" (I. Gogebashvili). Thus, awakening and strengthening the national spirit is one of the most important missions of the alphabet textbook.

The unique method of composing an alphabet textbook is not fully employed in modern practice, which causes major damage to the Georgian national school, the Georgian educational system in general, and particularly, to the issue of bringing up young generations.

During the last few decades, there have been numerous attempts to ban the textbook based on the method introduced by Gogebashvili from schools or to mar and plagiarize it.

Conferring the method employed by I. Gogebashvili while composing an alphabet textbook "Dedaena" a status of a monument of intangible cultural heritage will protect it from further harmful attempts and will preserve its viability.

Since 1876, "Dedaena" as an alphabet textbook, composed on the basis of the unique method employed by Iakob Gogebashvili did not have any other alternatives (there were more than 20 attempts of composing an alternative alphabet textbook in Iakob's lifetime as well as after his death) that were able to compete with it.

In 1912, Iakob Gogebashvili published the 33rd edition of "Dedaena", which was to be the last edition of this book in his lifetime and the

overall number of the sold books reached one million. For Georgia, this is unprecedented statistics.

In 1960, in the city of Caracas, Venezuela, an international exhibition-contest of alphabet textbooks of the world's languages was held. The alphabet textbook "Dedaena" composed according to the method suggested by Iakob Gogebashvili, was awarded the first prize and a honorary medal. This, in fact, was a significant victory and the worldwide recognition of the method of composing an alphabet textbook suggested by Iakob Gogebashvili.

In 1976, Georgia celebrated the 100th anniversary of I. Gogebashvili's "Dedaena". This was the exceptional event for Georgia as the anniversary of any other books except for Shota Rustaveli's "The Knight in the Tiger's Skin" had never been celebrated before.

In 1981, the statue to "Dedaena" was erected in Tbilisi (sculptor E. Amashukeli) which also makes up a unique case of honoring the book with a statue.

In 2013, "Dedaena" based on the method of composing of alphabet textbooks introduced by Iakob Gogebashvili has been conferred the status of a monument of intangible cultural heritage. This is the first instance of honoring a textbook in such a way.

პოლოსიტყვა

„დედაენისათვის“ — ქართული საანბანე სახელმძღვანელოს შედგენის იაკობ გოგებაშვილისეული მეთოდისათვის არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ეროვნული ძეგლის სტატუსის მინიჭების ინიციატორი იყო **იაკობ გოგებაშვილის საზოგადოება**. მანვე მოიპოვა მასალები და შეადგინა „ძეგლის ანკეტა“.

ქართული ანბანის სამი სახეობის ცოცხალი კულტურისათვის არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ეროვნული ძეგლის სტატუსის მინიჭების ინიციატორები იყვნენ **იაკობ გოგებაშვილის საზოგადოება** და **არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი** (დირექტორი აკადემიკოსი ავთანდილ არაბული); მათ მოიპოვეს მასალები და შეადგინეს „ძეგლის ანკეტა“... მხარდამჭერები იყვნენ: ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველოს საპატრიარქო, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია, კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, საქართველოს ეროვნული მუზეუმი, საქართველოს ეროვნული არქივი, ილია ჭავჭავაძის სახელობის საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა.

ორგანიზაციულ საქმიანობას წარმართავდა საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტო (დირექტორი ნიკოლოზ ანთიძე).

* * *

იაკობ გოგებაშვილის საზოგადოება დაარსდა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, უწმინდესისა და უნეტარესის **ილია II**-ის ლოცვა-კურთხევით 2007 წელს.

საზოგადოების დამფუძნებლები არიან:

ანა კალანდაძე — პოეტი-აკადემიკოსი
ეპისკოპოსი **სტეფანე** (კალაიჯიშვილი)

დეკანოზი **კონსტანტინე** (გიორგაძე)

ავთანდილ არაბული — ენათმეცნიერი, აკადემიკოსი

გიორგი გოგოლაშვილი — ენათმეცნიერი, პროფესორი

მიხეილ ქურდიანი — ფილოლოგი, აკადემიკოსი

იოსებ ჭუმბურიძე — ჟურნალისტი, აკადემიური დოქტორი

* * *

იაკობ გოგებაშვილის საზოგადოების საქმიანობას წარმართავს გამგეობა. გამგეობის წევრები არიან:

თავმჯდომარე — დეკანოზი **კონსტანტინე** (გიორგაძე)

თანათავმჯდომარე — **გიორგი გოგოლაშვილი** — ენათმეცნიერი, პროფესორი

ავთანდილ არაბული — ენათმეცნიერი, აკადემიკოსი

აკაკი ბრეგაძე — მთარგმნელი, გამომცემელი

მარიამ ლლონტი — ფილოლოგი, მეცნიერების დოქტორი

მარიამ ცაცანაშვილი — იურისტი, პროფესორი

იოსებ ჭუმბურიძე — ჟურნალისტი, აკადემიური დოქტორი

შინაარსი

წინასიტყვა	5
არსი არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობისა	7
როგორ შეიქმნა „დედაენა“	12
უმთავრესი ღირსეული ანბანის სწავლების იაკობ გოგებაშვილისეული მეთოდისა	19
ანდერძი იაკობისა	27
ბრძოლა „დედაენის“ დასაცავად	33
„დედაენის“ ავტორი იაკობ გოგებაშვილია!	42
დანართი	
ღვაწლი იაკობ გოგებაშვილისა (ძირითადი თეზისები).	50
ცხოვრების გზა იაკობ გოგებაშვილისა	57
Iakob Gogebashvili and his "Dedaena"	65
ბოლოსიტყვა	77

Giorgi Gogolashvili
Archpriest Konstantine (Giorgadze)

"Dedaena"

**The Method of Composing a Georgian Alphabet Textbook by
Jacob Gogebashvili
A National Monument of Intangible Cultural Heritage**

Publishing House "Dedaena"
Tbilisi
2018